

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:16.07.2020 ✓Accepted/Kabul:01.10.2020

DOI: 10.30794/pausbed.770274

Araştırma Makalesi/ Research Article

Göcen, C. E. ve Kaya, O. (2021) "Yükselen Güçlerin Ekonomilerinde Dış Ticaretin Etkisi: BRICS Örneği", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 44, Denizli, ss. 49-71.

YÜKSELEN GÜÇLERİN EKONOMİLERİNDE DIŞ TİCARETİN ETKİSİ: BRICS ÖRNEĞİ

Ceren Ece GÖCEN*, Onur KAYA**

Öz

Günümüz küresel ekonomisinde BRICS ülkeleri büyüme hızlarıyla ön plana çıkmakta ve bu sayede yükselen güçler olarak adlandırılmaktadır. 1990'lı ve 2000'li yılların başı, küreselleşmenin etkisiyle liberalleşen ekonomilerin dış ticarete ağırlık verdiği ve ekonomilerinin büyüdüğü bir dönem olmuştur. Bu bağlamda, ekonomik büyüme ve dış ticaret ilişkisi önem kazanmıştır. Ekonomik büyümenin dış ticaretle çift yönlü ilişkisinin kabulü üzerinden, bu çalışma BRICS ülkelerinin ekonomik büyümesinde dış ticaretin etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. 2000-2018 yılları arasında BRICS ülkelerinin ekonomik büyüme oranları ve dış ticaret anlayışlarının incelendiği bu çalışmada, ülkelerin serbest piyasa ekonomisine geçmeleriyle ekonomik büyümelerinin sağlandığı tespit edilmiştir. BRICS ülkelerinin tamamı özellikle 1990'lı yıllardan itibaren liberal bir reform sürecine girmiş, bunun sonucunda ithalat ve ihracat oranları artmıştır. Serbest ekonominin önemini kavrayan BRICS ülkelerinin son 20 yılda ekonomik büyümeleri ile dış ticaretleri birbirini etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yükselen Güçler, BRICS, Dış Ticaret, Ekonomik Büyüme.*

THE IMPACT OF FOREIGN TRADE ON THE ECONOMIES OF THE RISING POWERS: THE BRICS EXAMPLE

Abstract

In today's global economy, BRICS countries come to the fore with their growth rates and are thus called rising powers. In the 1990s and the beginning of the 2000s were a period when the economies have been liberalized, they focused on foreign trade and their economies grew, with globalization. In this context, the relationship between economic growth and foreign trade has gained importance. Through the acceptance of the bilateral relationship of economic growth with foreign trade, this study aims to determine the impact of foreign trade on the economic growth of BRICS countries. In this study, between 2000 and 2018 BRICS countries' economic growth rates and their understanding of foreign trade were examined. It has been determined that economic growth is achieved by the transition of countries to a free market economy. All of the BRICS countries have entered a liberal reform process, especially since the 1990s, as a result of which their import and export rates have increased. Understanding the importance of the free economy, BRICS countries' economic growth and foreign trade have affected each other in the last 20 years.

Keywords: *Rising Powers, BRICS, Foreign Trade, Economic Growth.*

* Arş. Gör., İstinye Üniversitesi İİSBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, İSTANBUL.
e-posta: ceren.gocen@istinye.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-8626-5808>)

** Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi İİSBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İSTANBUL.
e-posta: onkaya@gelisim.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-4060-8438>)

1. GİRİŞ

Günümüz uluslararası çok katmanlı dünya düzeninde (*multiplex world order*), BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkeleri dünyanın en hızlı gelişen ekonomilerinden sayılmakta ve yükselen güçler olarak küresel ekonomide ön plana çıkmaktadır. BRICS ülkelerinin bu yükselişi, 2008 Küresel Krizi'nden sonraki süreçte de devam etmiş ve ekonomik büyümeleri daha dikkat çekici hale gelmiştir. Küresel ekonomide yıllık büyümenin dörtte üçünden fazlası gelişmekte olan ülkeler tarafından gerçekleşmekte ve bunun yarısından fazlası (yüzde 56) ise sadece BRICS ülkelerinden gelmektedir. Bu ülkelerin ekonomik büyümeleri, dünya ticaretindeki paylarının artmasıyla doğru orantılı olarak gerçekleşmektedir. Öyle ki 2008'den itibaren küresel dış ticaretteki daralmaya karşın, BRICS'in ithalat ve ihracat hacmi artışa devam etmiştir (Reddy, 2018).

BRICS ülkelerinin yükselmekte olmaları ekonomik büyümeleri sayesinde. Ekonomik büyüme ise ülkelerdeki üretim-tüketim ve haliyle dış ticaret hacminden etkilenmektedir (Seyidoğlu, 2003:97). Dış ticaret de ekonomik büyümeden etkilenmekte ve böylece çift yönlü bir ilişki söz konusu olmaktadır. Bununla beraber, BRICS ülkelerinin ekonomilerinin homojen bir özellik göstermemesine rağmen benzer bir ekonomik büyüme göstermesi, literatürde, bu ülkelerin dış ticaret politikalarının incelenmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

Uluslararası düzeni etkileyebilecek ekonomik güce sahip olan BRICS ülkeleri ekonomik, politik ve kültürel açıdan farklı yapılara sahip olmalarına rağmen, dış ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sağladığı döviz rezervleri bakımından benzer ekonomik büyüme göstermektedir (Ersungur vd., 2017:397). Bu doğrultuda çalışmanın amacı, ekonometrik bir analiz sunmak yerine, uluslararası politik ekonomi bakış açısıyla BRICS ülkelerinin dış ticaret anlayışını ve ekonomik büyümelerini mevcut literatür üzerinden inceleyerek, "BRICS'in dış ticaret anlayışının ekonomik büyümelerine etkisi nedir?" sorusuna yanıt aramaktır.

Çalışmanın amacına ve sorusuna yönelik olarak, öncelikle dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki literatürde incelenecektir. Ardından BRICS'in dış ticaret anlayışı, temel hedefleri ve BRICS ortak bildirimlerinin hangi politikalar kapsamında oluşturulduğu ve bunun ekonomik büyüme planlamasıyla ilişkisinin ne olduğu belirlenecektir. 2000-2018 yılları arasına odaklanarak, BRICS ülkelerinin genel ekonomi politikaları, gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYH), ihracat ve ithalat miktarları ve ticaretlerinin GSYH'ye oranları tek tek incelenecektir. Çalışmanın sonuç kısmında ise elde edilen bulgular bağlamında, çalışmanın sorusuna yanıt verilecektir.

2. LİTERATÜRDE DIŞ TİCARET VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Literatürde dış ticaret ve ekonomik büyüme ilişkisini değerlendiren oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Bu bölümde, konu gereği ekonomideki dış ticaret etkisini tespit etmek amacıyla literatürden örnekler verilerek genel bir çerçeve çizilecektir.

Ekonomik büyüme, en basit haliyle, bir ülkedeki toplam üretim hacminin genişlemesi şeklinde tanımlanmaktadır. Üretim hacminin genişlemesi, tüketimin ve dolayısıyla dış ticaret hacminin etkilenmesiyle sonuçlanmaktadır. Diğer bir deyişle, ekonomik büyüme ülkedeki üretimi, tüketimi ve dolayısıyla dış ticareti etkilemektedir. Dış ticaret de ekonomik büyümeyi etkilediğinden, aralarında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Seyidoğlu, 2003:97).

Seyidoğlu (2003)'na göre, ekonomik büyümeyi sağlayan iki kaynaktan biri, üretim faktörlerinin stokundaki gerçekleşen artışlar, diğeri ise teknolojik alanda yaşanan gelişmelerdir. Faktör arzı açısından bakıldığında, emek ve sermayenin aynı oranda büyümesi, yansız büyümeyi ortaya çıkarmaktadır. Emek faktörünün artış oranı sermayenin artışından fazlaysa ticareti artırıcı büyüme gerçekleşmektedir. Tam tersi durumdaysa ticarete karşıt yönlü büyüme gerçekleşmiş olur. Teknolojik gelişme açısından bakıldığında ise inovasyonlar ve yeni üretim biçimlerinin ortaya çıkması üretim faktörlerinin verimliliğinin artmasına katkı sağlamaktadır. Fakat burada da üretim faktörlerinin durumu dış ticaretin eğilimini belirlemektedir. Örneğin, emek verimliliğinin artışı, sermaye verimliliğinden fazlaysa üretim artarken, üretim fazlasının ihracıyla dış ticaret de artış göstermektedir. Tam tersi durumda ise emeğin pahalılaşması maliyetleri artıracığı için sermaye-yoğun üretim artarken dış ticaret azalma eğilimi göstermektedir.

Yapar Saçık (2009)'a göre, dış ticaret, ekonomik büyümeyi sağlayan temel faktörlerden biridir. Ekonomik büyüme ise ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin üretim kabiliyetinin artması ve kişi başına düşen reel gelir

artışlarının sürekliliğidir. Bunu sağlayabilmek için ülkelerin ithal ikameci ve ihracata dayalı yaklaşımlardan birinin benimsendiğini belirtmektedir. Ayrıca dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, (1) ülkeler arası bilgi akışının pozitif dışsallık yaratarak üretim kapasitesini artırması, (2) karşılıklı ticaretin yaparak öğrenmeyi sağlaması ve ülkelerin bazı sektörlerde uzmanlaşmasını sağlaması, (3) dış ticaretin yarattığı ölçek ekonomisinin büyümeyi etkilemesi bağlamında incelemektedir.

Korkmaz ve Aydın (2015)'a göre, ekonomik büyüme kavramı, belirli bir zaman aralığında ülkenin toplam üretim kapasitesinin, GSYH'sinin ve refah seviyesinin bir önceki zaman aralığına göre ne kadar arttığını belirtmektedir. Ülkeler ekonomik büyüme için üretimi artırmaya çalışırken, kaynak yetersizliğiyle karşılaşmakta ve dış kaynak kullanımına yönelmektedirler. Bu yönelim de çoğunlukla dış ticaret aracılığıyla yapılmakta ve ülkede bulunmayan mal, hizmet üretim faktörlerinin ithalatı ya da ülkede üretilen mal ve hizmetin ihracatı şeklinde gerçekleşmektedir. Aynı şekilde Kızıldağ (2020) de gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir bir ekonomik büyüme elde etme sürecinde finansman sorunlarıyla karşılaştıklarını, bu sorunun ise dış ticaret aracılığıyla döviz kaynağı elde edilerek çözülebileceğini ifade etmiştir. Böylece dış ticaret ile elde edilen kaynaklar ile ekonomik büyümenin finansmanı sağlanabilmektedir. Ayrıca ona göre dış ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinin önemi ve yönü, yıllara ve ülkenin ekonomik yapısına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bir ülkenin ekonomik büyümesi için zamana ve koşullara uygun dış ticaret politikasının seçimi önem kazanmaktadır. Çünkü dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi bazı durumlarda, ülkedeki üretimin azalmasına veya ülke vatandaşlarının gelirinin azalmasına neden olabilmektedir. Öztürk ve Özel (2018), dış ticaretin ekonomik büyümeye olan etkisini E7 ülkeleri (Çin, Hindistan, Brezilya, Rusya, Meksika, Endonezya ve Türkiye ekonomileri) üzerinden incelemiş ve bu ülkelerin ekonomik büyümenin ithalat destekli büyüdüğü sonucuna varmıştır. Tunçsiper ve Rençber (2017), gelişmekte olan ülkelerin ithalat gerçekleştirilebilmek için ihracat gibi döviz kazandırıcı faaliyetlere yönelmeleri gerektiğini, ithalat için gerekli olan sermayenin yetersizliğinin ise ekonomik büyümeye engel teşkil ettiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla ithalatı büyümenin ve ihracatın nedeni olarak tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda Yurdakul ve Aydın (2018) ise ithalata dayalı büyümede üretim için ithal edilen hammaddenin ve ara malların üretimi artırdığı ve büyümeyi sağladığı sonucuna ulaşmıştır. İhracata dayalı büyümede ise ihracat artışının sürdürülebilir olması gerektiği ve bu bağlamda yurt içinde üretimin teşvik edecek politikaların önemli olduğunu vurgulamıştır.

Şen (2007) ve Uçan ve Koçak (2014)'a göre BRICS gibi gelişmekte olan ülkelerin birçoğu ve özellikle Çin, ihracata dayalı büyüme yaklaşımını kullanmaktadır. Bu yaklaşımlar ve politikalar sayesinde ülkeler, ölçek ekonomiden yararlanabilmekte ve üretimi artırabilmektedir. Benzer şekilde Topallı (2016) da ihracatın ekonomik büyümede çok önemli bir rolü olduğunu belirtmektedir. Ölçek ekonomisinin, ülkelerde teknoloji transferi sağlayacağını, bunun da üretimde uzmanlaşmayla birlikte verimlilik sağlayacağını ifade etmektedir. Nitekim ihracat sayesinde uzmanlaşmanın elde edilmesiyle üretim maliyetlerinin düşmesi ve üretimde verimliliğin artmasını sağlamakta, bu ise üretimi daha da artırmaktadır. Bunlara ek olarak, Erbay ve Aktuna (2019) ise dış ticarete ihracatın çeşitlendirilmesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine yoğunlaşmıştır. İmalat sanayi ürünleri ihracatının ekonomik büyümede en önemli etkiye sahip olduğu ve ihracatın çeşitlendirilmesinin ekonomik büyümeyi ve gelişmişlik seviyesini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Özetle, ihracatın artışı, üretimi, döviz gelirlerini ve milli geliri artırmaktadır. Bunun sonucunda da ticaret hadleri iyileşmekte, dış denge ve büyüme olumlu yönde etkilenmektedir. Ekonomik büyüme gerçekleştiğinde de ülkelerin mal ve hizmet ticaretinde arz ve talepleri artış göstermektedir.

Agrawal (2015:835-836)'a göre BRICS gibi gelişmekte olan ülkelerin ihracata dayalı ekonomik büyümeyi tercih etmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Bunlar, şu şekilde sıralanabilir: (1) İhracatçılar ürünlerini daha rekabetçi hale getmeye ve yeni teknolojiyi daha hızlı benimsemeye ya da yenilik yapmaya zorlayan rekabetçi dünya pazarlarında satmalıdır. (2) İç rekabet daha sonra ihracatçı olmayanları bile daha rekabetçi olmaya ve daha hızlı bir şekilde yeni teknolojiyi benimsemeye ya da yenileştirmeye teşvik ederek ekonomide daha hızlı verimlilik kazanımı ve dolayısıyla daha hızlı ekonomik büyüme sağlar. (3) Ticaretin serbestleştirilmesi veya ihracatı teşvik politikaları, kıt kaynakları ekonomi genelinde daha iyi tahsis etmektedir. (4) İhracatçılar, büyük dünya pazarlarına erişimleri göz önüne alındığında, ölçek ekonomilerini kullanabilir. (5) Artan ihracat, yerli şirketler için uluslararası sermaye ve ara mallara erişimin kolaylaşmasını sağlayarak, yine verimlilik artışlarına ve üretim sınırının genişlemesini sağlar.

(6) İhracatçılar, büyük çaplı dünya pazarlarına erişimleri ile üretimi ve istihdamı daha hızlı artırabilirler. Bu şekilde daha fazla ihracat, daha rekabetçi, teknolojik olarak ileri, üretken ve hızla büyüyen bir ekonomi elde edilir.

Çütçü ve Yaşar (2019), gelişmekte olan ülkelerin küresel rekabete yönelik uyguladıkları serbest dış ticaret politikalarını ve korumacı politikalarını ekonomik büyüme üzerinden ele almaktadır. Uluslararası entegrasyonun artmasıyla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye de dikkat çekmektedirler. Onlara göre serbest ticaret anlaşmaları, ticari engellerin kaldırılmasına ve ihracatın teşvikine, böylece yerli üretimin artmasıyla ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Özel (2018) de bu argümanı desteklemekte ve serbest ticaret politikalarının uzun dönemde ekonomiyi olumlu yönde etkilediğini savunmaktadır. Literatürde dış ticaret ve ekonomik büyüme arasında fikir birliğinin bulunmamasını, ülkelerin farklı ekonomik yapılarının farklı sonuçlara yol açmasıyla açıklamaktadır. Bunlara ek olarak, teknolojik yoğunluğa ve sermaye birikimine sahip olmayan gelişmekte olan ülkeler için ithalatın ekonomik büyümedeki etkisinden bahsetmektedir. Yıldız (2017) da bu konuya değinmiş, farklı ülkelerde ihracata dayalı büyümenin farklı sonuçlar doğurmasını, ihracata konu olan malların katma değerleriyle açıklamıştır. Ona göre, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme, yüksek katma değerli ürün ihracatıyla sağlanabilmektedir. Bunun içinse teknoloji yoğunluğu gerekmektedir. Nitekim özellikle BRICS gibi gelişmekte olan ülkeler açısından yüksek teknoloji ihracatı ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur.

3. BRICS ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME VE DIŞ TİCARET

Yükselen güçler için küresel ekonomi konuları ve küresel ticaret politikaları oldukça önemlidir. BRICS nezdinde hem ekonomik büyümenin hem de küresel yönetişimde nüfuz sahibi olmanın sağlanması için ticaret oldukça önem kazanmaktadır. De Coning (2015:26), BRICS'in, ilkinden itibaren bütün zirvelerinde küresel ekonominin durumunu ve küresel kalkınma konularını tartıştığını belirtmektedir. Bu zirvelerde küresel ekonomik kalkınmanın sağlanması için serbest ticaret politikası savunulmuş ve açık piyasanın önemine değinilmiştir. İhracat BRICS'in ana itici gücü olarak görülmüştür (Purugganan vd., 2014:2). Ayrıca farklı dış ticaret araçlarına sahip olsalar da dış ticaret alanında belirledikleri konularda şeffaf, ayırım gözetmeyen, açık, özgür ve kapsayıcı bir yaklaşımda bulunmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

BRICS açısından ticari faaliyetlerin serbestleşmesi ve dış ticaretin artması, ekonomik büyüme ve gelişmişlik açısından oldukça önemlidir. BRICS ülkeleri, ekonomik büyüme modellerine göre dış ticarete farklı uygulamalara giderek ihracat hacimlerini artırmayı hedeflemişlerdir. Bu hedefleri doğrultusunda, dışa dönük, liberal ve açık ekonomi politikaları uygulanmış, dış ticaret engelleri azaltılmış ve ihracatı teşvik politikalarından faydalanmışlardır (Ersungur vd., 2017:398-399).

Tarihsel süreç içerisinde, 15 Nisan 2010'da Brezilya'da gerçekleşen *İkinci BRIC Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi* sonrasında yayınlanan ortak bildiride, ilk defa ülke liderleri çok taraflı bir ticaret sisteminin oluşturulması ve ticaret korumacılığının engellenmesi çağrısında bulunmuşlardır. Uluslararası ticaret için açık, istikrarlı, eşitlikçi ve ayrımcı olmayan bir ortam sağlamak için Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nde yer alan çok taraflı ticaret sisteminin önemini vurgulamışlardır. 14 Nisan 2011'de Çin'de gerçekleşen toplantıda, DTÖ'nün diğer üyelerini güçlü, açık ve kurallara uygun çok taraflı bir ticaret sisteminin oluşturulmasını desteklemeye davet etmişlerdir (BRICS Information Center, 2011).

Bu doğrultuda BRICS ve DTÖ ilişkisi de önem kazanmaktadır. DTÖ'nün çok taraflı alanında, BRICS küresel ticaret gündemini şekillendirme ve etkilemede önemli roller oynamıştır. Böylece kendi ekonomilerinin yükselişlerine de katkı sağlamışlardır. 1999'da Seattle'da yapılan toplantıda, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesine yönelik destekleriyle birlikte, DTÖ'nün gelişmekte olan ülkelerin haklarını, çıkarlarını ve taleplerini tam olarak yansıtmadığı, bu örgütün ne kadar eksik ve dengesiz olduğu eleştirilerini de sunmuşlardır. 2001'de Doha'daki görüşmelerde bu eleştiriler gündeme alınmıştır. Ayrıca Çin de DTÖ'ye üye olmasıyla, ticaretin serbestleştirilmesi gündemine büyük bir katkı sağlamıştır. Çin DTÖ yükümlülüklerine uymak için çeşitli reformlar gerçekleştirmiş

ve bugün hem BRICS'in hem de küresel ekonominin en önemli oyuncularından biri haline gelmiştir. 2003'te Cancun'da yapılan görüşmelerde ise Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika, özellikle tarım reformları konusunda baskın çıkmış ve gündemi çıkarları doğrultusunda etkileyebilmişlerdir (Purugganan vd., 2014:5-8).

25-27 Mart 2013 tarihleri arasında Güney Afrika'da gerçekleşen *BRICS ve Afrika: Gelişim Bütünleşme ve Sanayileşme İçin Ortaklık* başlıklı beşinci BRICS zirvesi sonrasında yayınlanan ortak bildiri de dış ticaretin dünya ekonomisindeki rolünü vurgulamışlardır. Liderler, çok taraflı ticaret sistemi oluşturularak ve dış ticareti engelleyici politikaların önüne geçilerek dünya ekonomisinin toparlanacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, küresel finans kaynaklarının daha verimli bir şekilde yönetilmesi ve sorunun ele alınıp çözüme kavuşabilmesi için diğer ülkelere iş birliği teklifinde bulunmuşlardır (BRICS Information Center, 2013:3).

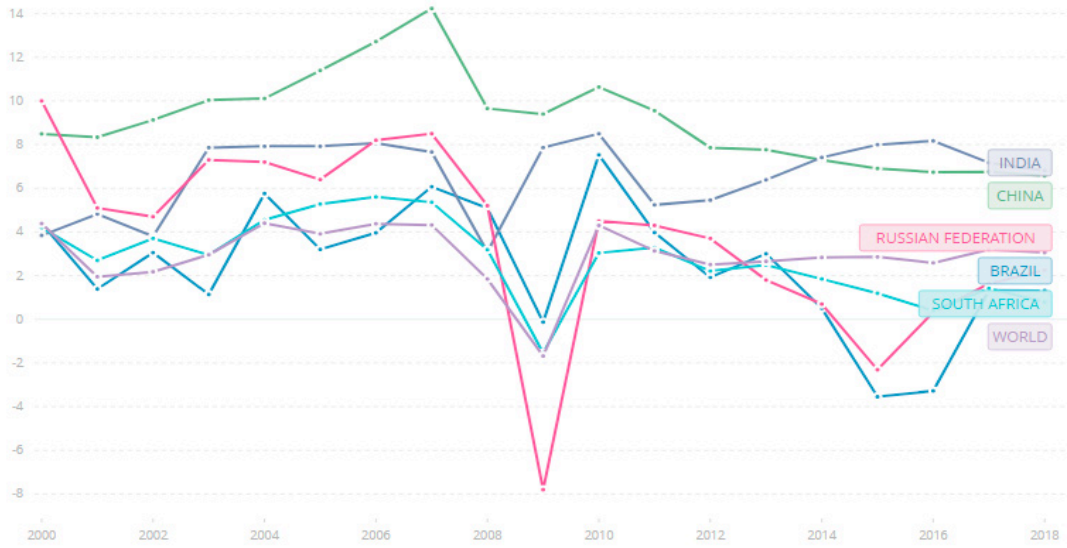
Dış ticarete korumacı politikalara karşı olan BRICS ülkeleri, 30 Kasım 2018'de Arjantin'de gerçekleşen G20 Zirvesi kapsamındaki BRICS liderler toplantısı sonrasında, DTÖ'nün ruhunun ve kurallarının, dış ticareti engellemeye yönelik korumacı önlemlerin alınması ilkesine aykırı olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla dış ticareti kısıtlayan önlemlerin DTÖ tarafından geri çekilmesi gerektiğini savunmuşlardır (BRICS Information Center, 2018).

14 Mayıs 2019'da Brezilya'da gerçekleşen 'yenilikçi bir gelecek için ekonomik büyüme' konulu dokuzuncu zirvede, ülkeler, BRICS'in son on yılda küresel büyümenin ana itici gücü olduklarını ve küresel üretimde neredeyse üçte birine yakın bir oranı temsil ettiklerini belirtmişlerdir (BRICS Information Center, 2019:5). Kurallara dayalı, şeffaf, ayırım gözetmeyen, açık, özgür ve kapsayıcı bir uluslararası ticaretin önemini; korumacı önlemlerden kaçınılması ve DTÖ üyelerinin de buna uyması gerektiğini yinelemişlerdir. Ayrıca, küresel ekonomik büyüme hızının zayıfladığını ve aşağı yönlü risklerin oluştuğunu belirten BRICS liderleri, ticari gerginliklerin ve belirsiz politikaların dış ticaret ve ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etki yarattığını ifade etmişlerdir.

28 Haziran 2019'da Japonya'daki G20 Zirvesi kapsamında BRICS Liderlerinin G20 Zirvesi Marjları Hakkındaki Gayri Resmi Toplantısı sonrasında yapılan ortak açıklamada da korumacılık ve tek taraflılık ilkelerinin DTÖ'nün ruhuna ve kurallarına aykırı olduğunu altı çizilerek, serbest ticaret piyasasının önemi bir kez daha vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak, aralarında gerçekleşecek dengeli bir ticaret genişlemesinin, uluslararası ticaret akışlarının güçlendirilmesine daha fazla katkıda bulunacağı dile getirilmiştir (BRICS Information Center, 2019).

BRICS'in zirvelerindeki tüm bu vurguları sonucunda küresel ticaret hacmine katkısı, son yirmi yılda yaklaşık üç kat artış göstermiştir (Rasoulinezhad ve Jabalameli, 2018:1013). BRICS'in bu yükselişi, ABD, AB ve Japonya dışındaki ülkelere yapılan ihracatın artmasıyla ve ihracat ürünlerinin çeşitlenmesiyle sağlanmıştır. BRICS ülkelerinin farklı ekonomik yapıları, ihracat ürünlerinde de farklılığa yol açmaktadır. Örneğin, Brezilya ve Rusya hammadde/kaynak, Çin mal ve Hindistan ise hizmet ihracıyla ön plana çıkmaktadır (Piper, 2015:14).

BRICS ülkeleri, dünyanın en kalabalık nüfuslarına sahip olan Çin ve Hindistan gibi iki ülkeyi içerdikleri için dünya nüfusunun yüzde 40'ına sahiptir. Aynı zamanda yükselen güç olmaları ve öne çıkan ekonomik büyümeleriyle de toplam GSYH'nin yüzde 25'ine sahiptir. BRICS'in özellikle 2000'li yıllardan bu yana sürdürdüğü ekonomik gelişimi ve küresel ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, 2008 Küresel Krizi sürecinde dahi negatif bir seyir izlememiştir. Yüksek ekonomik potansiyele sahip BRICS ülkelerinin ekonomik büyümelerinin devam edeceği, hatta 2050 yılına kadar devam eden bu büyüme oranlarının, BRICS ülkelerini ekonomik anlamda dünyanın hegemon güçleri arasına sokacağı öngörülmektedir (Aşçı, 2019:41-42). Böylece küresel ekonomideki Batı üstünlüğü yerini yükselen güçlerin üstünlüğüne bırakabilecektir.

Grafik 1: BRICS Ülkeleri ve Dünya Geneli GSYH (2000-2018) (%)

Kaynak: Dünya Bankası, 2020.

Grafik 1’de BRICS ülkelerinin ve dünya genelinin GSYH oranları 2000-2018 yılları arasında verilmiştir. Buna göre, Güney Afrika’nın GSYH’si dünya geneliyle aynı yönde değişim göstermektedir. Brezilya, 2008 Küresel Krizi öncesinde, dünya genelinden daha hızlı bir büyüme gerçekleştirirken, kriz sonrasında dünya ortalamasının altında bir seyir izlemiştir. Aynı şekilde Rusya da kriz öncesi dönemde dünya genelinden daha hızlı bir büyüme gerçekleştirirken, kriz döneminde hem BRICS ülkelerine hem de dünya geneline kıyasla çok ciddi bir düşüş yaşamıştır. Fakat Çin ve Hindistan’ın, kriz öncesinde olduğu gibi sonrasında da ekonomik büyümesi dünya genelinin çok üzerinde tespit edilmiştir. Güncel veriler doğrultusunda, 2018 yılına ait GSYH büyümesi dünya genelinde yüzde 3,1 olarak ölçülürken, Brezilya için yüzde 1,3; Rusya için yüzde 2,3; Hindistan için yüzde 6,8; Çin için yüzde 6,6; Güney Afrika için yüzde 0,8 olarak ölçülmüştür (Dünya Bankası, 2020).

BRICS ülkelerinin ekonomik büyüme oranları dünya ortalamasının yanı sıra ABD ve Avrupa’dan da oldukça yüksektir. BRICS’in gelecekte de büyüme oranları açısından küresel ekonomideki konumunu koruyacağı öngörülmektedir.

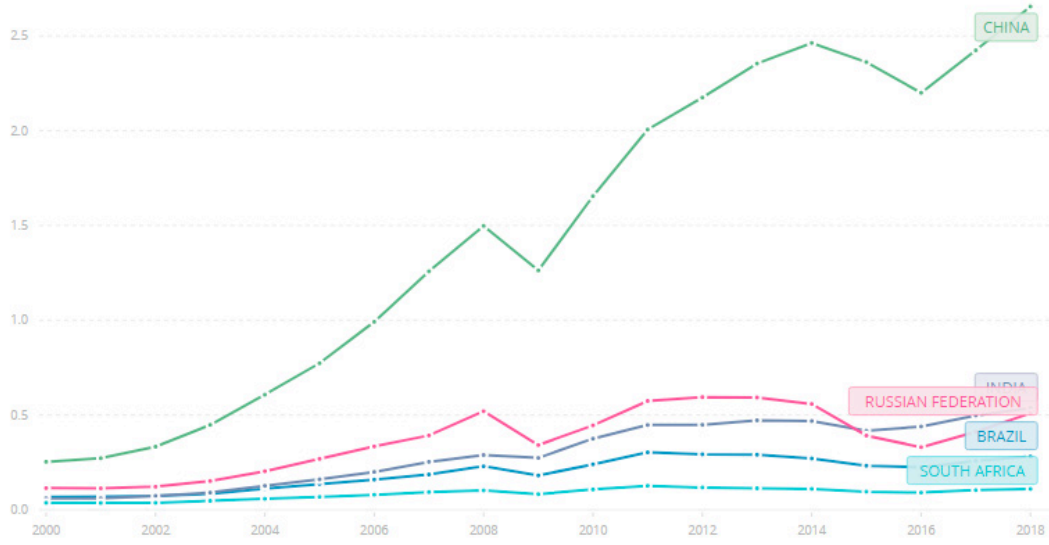
Tablo 1: Kişi Başına GSMH’nin Tarihsel ve Öngörülen Büyüme Oranları (% Yıllık)

	2008-2017	2018-2022	2023-2030
Dünya	1,7	2,4	2,5
BRICS	5,4	4,7	4,5
ABD	0,7	1,4	1,3
Avrupa	0,6	1,5	1,8

Kaynak: CAM World Databank and Baseline Scenario; McKinley, 2018.

Tablo 1’e göre içinde bulunduğumuz dönemde BRICS ülkelerinin ekonomik büyüme oranları dünya genelinin neredeyse iki katıdır. BRICS ülkeleri, küresel ekonominin hegemon gücü olan ve gelişmiş ekonomilerden oluşan ABD ve Avrupa’dan ise üç kattan fazla bir büyüme gerçekleştirmiştir. Bu oranların 2030’a gelindiğinde dahi korunacağı tahmin edilmektedir. Nitekim PWC’nin 2017’de hazırladığı bir raporla da bu argüman desteklenmektedir. PWC’ye göre, 2030 yılında dünyanın en büyük ekonomileri arasında Çin birinci, Hindistan üçüncü, Rusya altıncı, Brezilya sekizinci ve Güney Afrika otuzuncu sırada yer alacaktır. 2050 yılında ise Çin birinci, Hindistan ikinci, Brezilya, beşinci, Rusya altıncı ve Güney Afrika yirmi yedinci sırada yer alacaktır (PWC, 2017:23).

BRICS ülkelerinin bu ekonomik büyümelerinin dış ticaretle olan ilişkisini tespit etmek için öncelikle ihracat verilerine bakılmalı, daha sonra ise ülkelerin farklı ekonomik yapılarına göre gösterdikleri gelişim analiz edilmelidir.

Grafik 2: BRICS Ülkeleri Mal ve Hizmet İhracatı (2000-2018) (trilyon dolar)

Kaynak: Dünya Bankası, 2020.

Grafik 2’de BRICS ülkelerinin mal ve hizmet ihracatının 2000-2018 yılları arasındaki değişimi verilmiştir. Buna göre, en düşük ekonomik büyüme hızına sahip Güney Afrika, BRICS ülkeleri arasında en az ihracat geliri elde eden ülke olmuştur. Hindistan, 2018 yılına göre Çin’den daha hızlı bir büyüme gerçekleştirse de ihracat geliri Çin’in çok altında kalmıştır. Bu grafikte de görülebileceği üzere Çin, diğer ülkelere göre ciddi bir ihracat geliri elde etmiştir. 2018 yılında Çin yaklaşık 2,6 trilyon dolarlık ihracat gerçekleştirirken, Çin’e en yakın Hindistan 536 milyar dolar; en düşük ihracata sahip Güney Afrika ise 110 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir (Dünya Bankası, 2020).

Dış ticaret faaliyetleri, BRICS ülkelerinin ekonomik büyüme ve gelir dağılımını oldukça etkilemektedir. Ancak BRICS ülkelerinin DTÖ’ye katılma zamanı, politikalarının ve kültürlerinin çeşitliliği ve yatırım ölçeği gibi unsurları farklılık göstermektedir. Bu durum ise dış ticaretin her bir BRICS ülkesi üzerinde farklı etkiler yaratmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu doğrultuda, dış ticaret ve ekonomik büyümeye etkisini BRICS ülkelerini ayrı ayrı inceleyerek değerlendirmek daha doğru olacaktır.

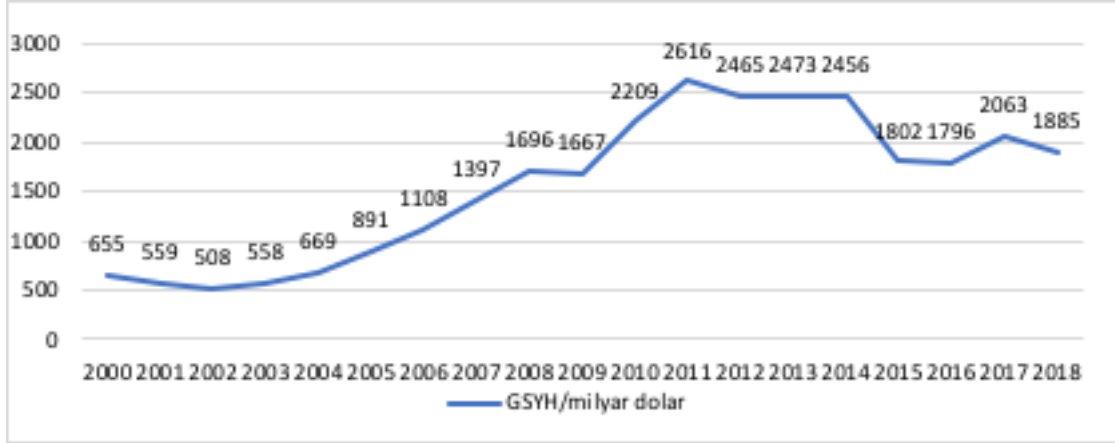
3.1. Brezilya

Brezilya, dünyanın en büyük beşinci, Latin Amerika kıtasının ise en büyük topraklarına ve en kalabalık nüfusuna sahip ülkesi konumundadır. 2018 yılında yapılan nüfus sayımına bağlı olarak açıklanan resmi sayıda Brezilya’nın nüfusu yaklaşık 209,5 milyon olarak ifade edilmiştir ve 2018 dünya ülkeleri GSYH oranları baz alındığında Brezilya ekonomisi dünyanın en büyük dokuzuncu ekonomisidir. Brezilya, doğal kaynaklarla dolu, geniş bir pazara sahip, dinamik ve giderek küreselleşen şirketlere ev sahipliği yapan bir BRIC ülkesi olarak tanımlanmıştır (Brainard ve Martinez-Diaz, 2009:1). Brezilya ekonomisi, 2000 yılından bu yana sürekli büyüme kaydetmekte ve ekonomik açıdan gelişmektedir. Özellikle 2003-2014 yılları arasında 29 milyondan fazla insanın yoksulluğu terk ettiği ve eşitsizliğin önemli ölçüde azaldığı bir ekonomik ve sosyal ilerleme kaydederek ekonomik büyümesini gerçekleştirmiştir (Dünya Bankası, 2019). Ülkenin küresel ekonomiye katılımı, bu gelişmede oldukça olumlu bir rol oynamıştır. Brezilya, güçlü tek taraflı ve bölgesel bileşenlere sahip kapsamlı bir ticaret serbestleştirme programı uygulamakta hızlı davranmıştır (Moreira, 2009:1). Genel olarak bakıldığında ise Brezilya’nın dış ticaretinin toplam performansı da son yıllarda olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Latin Amerika’daki ülkeler arasında en büyük ekonomiye sahip olan Brezilya ekonomisi, 21.yüzyılın ilk yıllarında özellikle önceki yıllara göre oldukça olumlu geçmiştir. *Structural Change and Economic Development:*

Is Brazil Catching Up or Falling Behind? adlı Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı raporunda, 1990'lı yıllarından başından itibaren yüksek enflasyon sorunun ve dış ticaret sektöründe ciddi sorunların yaşandığı Brezilya ekonomisinde ticaretin serbestleştirilmesi, dış mali açıklık, devlet işletmelerinin özelleştirilmesi gibi bir dizi liberal ekonomik reformların uygulanmaya başladığı belirtilmiştir (Nassif, vd., 2013:10). Moreira ise Brezilya ekonomisinin yarım asırlık içe dönük politikaların ardından nihayet ticaret rejimini 1990'ların başında açmaya başladığını dile getirmiştir (Moreira, 2009:1).

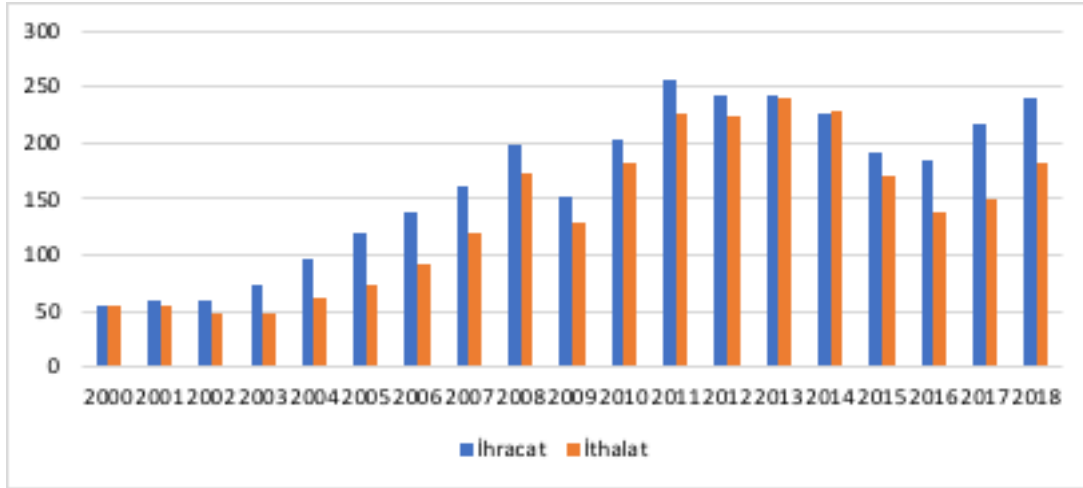
Brezilya, ekonomik kalkınmanın sağlanması için uluslararası ticaretin genişlemesi ve uygun fiyatların oluşturulması yolunu izlemiştir. Ekonomi çeşitlilik açısından oldukça olumlu bir durumdadır. Diğer ülkelere kıyasla birçok farklı ürün birçok farklı pazara sunabilmek için önemli ölçüde bir çeşitliliğe sahiptir. Uygun fiyatlandırma politikasının Brezilya dış ticaret pazarlarına ulaşmak için batık maliyetler ödendiğinden, ekonomideki bu çeşitlilik dış satışların genişletilmesi için önemli bir potansiyel olduğunu göstermektedir (Canuto vd., 2013:2). Ürün çeşitliliği baz alındığında serbest ticaretin önemi ve dış ticaret piyasalarına giriş Brezilya'nın ekonomik büyümesi için oldukça önemlidir. Ürün grubu olarak hammadde, ara mallar, sermaye malları, tüketim malları olarak çeşitlenen Brezilya ticaretinde ihracatta yüzde 46,62'lik oranla hammadde ihracatı ilk sıradadır (World Integrated Trade Solution (WITS), 2019). Ara mal ihracatı yüzde 25,73 oranla ikinci sırada yer almaktadır. Öte yandan ülke içinde tarifelerin kaldırılması için de Brezilya hızlı politikalar izlemiştir. Serbest ticaret anlayışı benimsendikten sonra yaklaşık beş yıl içinde tarifeler kesilmiş, tarife dışı engeller kaldırılmıştır (Moreira, 2009:1).

Grafik 3: Brezilya'nın GSYH (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2020.

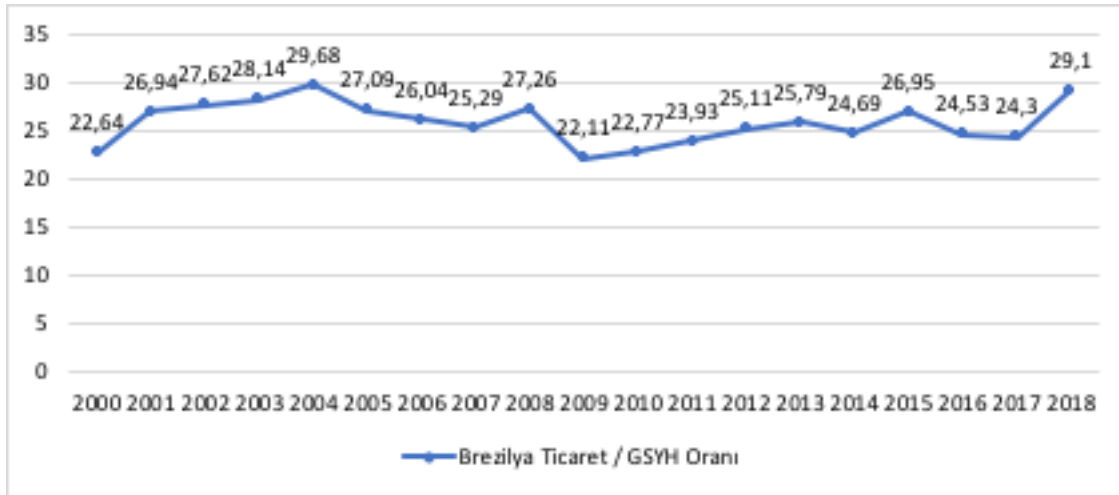
Grafik 3'te Brezilya'nın 2000-2018 arasındaki GSYH değişimi yer almaktadır. Buna göre, Brezilya'nın 2018 yılındaki GSYH'si yaklaşık olarak 1,885 trilyon dolardır. GSYH'nin yüzde 7'ye ve kişi başına düşen GSYH'nin neredeyse yüzde 9'a düştüğü 2015/16 resesyonundan hala daha tam olarak toparlandığı söylemek mümkün değildir. Öte yandan, 2000 yılında 650 milyar dolar civarında olan Brezilya GSYH'si 2010 yılı itibarıyla 2 trilyon dolar barajını geçmiştir. Buna ek olarak Özellikle 2015-2016 yıllarındaki resesyon sonrası 2,400 trilyon dolar civarında seyreden GSYH, ciddi düşüş yaşayarak 1,800 trilyon dolar civarında seyretelemeye başlamıştır. Canuto'nun yayınladığı *Brezilya İhracatı* adlı Dünya Bankası Çalışma Raporu'nda Brezilya'nın mal ve hizmet ihracatı son yıllarda keskin bir şekilde büyüdüğünü ve 2010 yılındaki satışların 2000 yılına göre yaklaşık üç kat daha fazla olduğunu belirtmiştir (Canuto vd., 2013:2).

Grafik 4: Brezilya İthalat-İhracat (2000-2018) (milyon dolar)

Kaynak: WITS, 2020.

2000-2018 yılları arasında Brezilya'nın ait ithalat ve ihracat miktarlarının verildiği Grafik 4'e göre, ülkenin ekonomisi sürekli olarak büyüme gerçekleştirmiştir. Güçlü küresel ekonomik büyüme, uluslararası ticaretin genişlemesi ve uygun fiyatlarının ardından, Brezilya'nın mal ve hizmet ihracatı yüzde 262'lik artış ile ciddi bir gelişme göstermiştir. Mal ve hizmet ihracatının küresel ortalamasının yüzde 135 olarak ölçüldüğü bu dönemde, ülkenin ekonomik büyümesini olumlu yönde etkileyen ihracatı, ortalamanın neredeyse iki katı olarak hesaplanmıştır. Fakat dış sektöre ilişkin olarak, 2018 Ekim ayındaki ticaret hesabı fazlası, ihracattaki yüzde 9,9 artışa kıyasla yüzde 21,8 büyüyen güçlü ithalat sonucunda 2017 yılına göre yüzde 16,7 daha düşük 51,7 milyar dolar olmuştur.

Grafik 5: Brezilya Dış Ticaret/GSYH Oranı (2000-2018)

Kaynak: WITS, 2020.

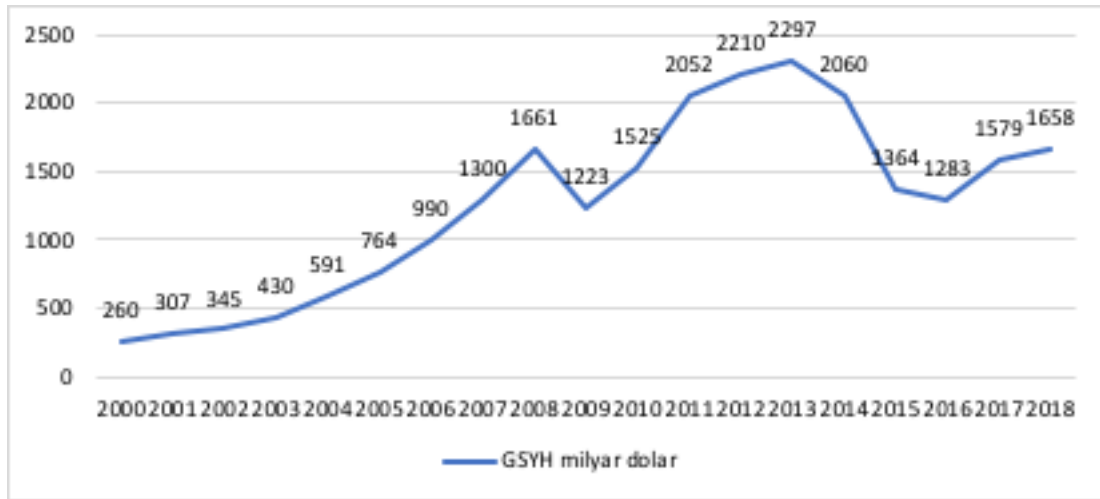
Grafik 5'te Brezilya'nın mal ve hizmetteki dış ticaretinin toplamının GSYH'ye oranı verilmiştir. 2018 yılında bu oran yüzde 29,1 olarak tespit edilmiştir. Brezilya ekonomisi genel olarak bakıldığında mal ve hizmet ihracatının ve ithalatının toplam değerinin GSYH'ye göre oranlaması açısından BRICS ülkeleri arasındaki en zayıf ülke konumundadır. Yüzesel olarak yirmilerde seyreden oran 2000-2018 arasındaki 2004 yılı haricinde ilk kez 2018 yılında yüzde 29'u geçmiştir. Aslında 2000-2010 arasındaki ekonomik veriler baz alındığında, Brezilya'nın ihracat genişlemesi diğer BRICS ülkelerinin ihracat genişlemesi ile karşılaştırıldığında oldukça mütevazı bir

şekilde kalmaktadır. 2012 yılına kadar olan zaman incelendiğinde Brezilya'nın dış ticaret gelişimi diğer BRICS ülkelerine göre daha aşağı bir seviyede gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda, Brezilya ekonomisinin dünya ticaretine entegrasyonunun seviyesini diğer BRICS ülkeleri ile karşılaştırdığında beklentinin altında kaldığını ve herhangi bir düzelme belirtisi göstermediğini söylemek mümkündür (Canuto vd., 2013:3).

3.2. Rusya

2018 verilerine göre yaklaşık olarak 144,5 milyon kişinin yaşadığı Rusya Federasyonu, dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesidir. Merkezi planlı bir ekonomiyi takip eden Sovyetler Birliği'nde devlet üretim ve yatırım faktörlerinin neredeyse tamamını kontrol altında tutmaktaydı. Dış ticaret diğer ekonomik unsurlar gibi denge sisteminin bir parçasıydı ve dış ticarete bağımlı olmayan bir ticaret politikası izlenmekteydi (Başaran, 2010:106). Sosyalist sistemin 1990'lı yılların başında çökmesiyle, Rusya Federasyonu halini alan ülke, serbest piyasa ekonomisine geçiş için ekonomik politikalarını şekillendirme ihtiyacı duymuştur. Düzensiz ve düşük verimli bir dağıtım kanalının bulunduğu ülke, doğrudan serbest ekonomi piyasasına geçiş yapmaktan kaçınmıştır. Hükümet, iç piyasada aşırı dış rekabet ortamının oluşması ve sermayenin ülke dışına kaçması ihtimallerini düşünerek hareket etmiş ve serbest piyasa ekonomisine aşamalı olarak geçilmiştir (Başaran, 2010:118). Özellikle 2000'li yıllarla beraber olumlu adımlar atan ülke, günümüzde güvensizlik, zayıf yatırım ortamı, azalan iç tüketim ve düşen sanayi üretimi gibi sorunlarla mücadele etmektedir (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB), 2015:6).

Rusya uluslararası ticari anlaşmalara oldukça fazla önem vermiştir. İlk olarak DTÖ'ye üye olarak uluslararası ticarete yer edinmek ve liberal reformlar yaparak iş birliği ortamını artırıp serbest piyasada yer edinmek istemiştir. Fakat 1993 yılında başvurduğu DTÖ'ye 2012 yılında üye olabilmıştır. 2010 yılında gerçekleşen ikinci BRIC zirvesinde ülke liderleri, Rusya'nın DTÖ'ye katılımını desteklemiştir (BRICS Information Center, 2010). Rusya'nın dünya ekonomisine entegre oluşunun en önemli unsuru, Avrupa'ya satılan hammadde kaynaklarıdır (Aşçı, 2019:52). Rusya, en önemli enerji kaynakları olarak gözüken dünya doğalgaz ve petrol rezervlerinde Avrupa pazarının en büyük tedarikçisi konumundadır. Rusya tarafından ihraç edilen demirli metaller ve yarı mamuller, alüminyum gibi ürünlerin üretim maliyetleri içinde de enerjinin payının çok yüksek olduğu dikkate alındığında, enerjinin ve pazarlara erişebilmenin Rusya ihracatı için önemli olduğu görülmektedir (Şahin, 2016). Dolayısıyla DTÖ üyesi olmak ve Avrupa pazarına giriş yapmak Rusya'nın ekonomik kalkınması için oldukça önemli görülmüştür.

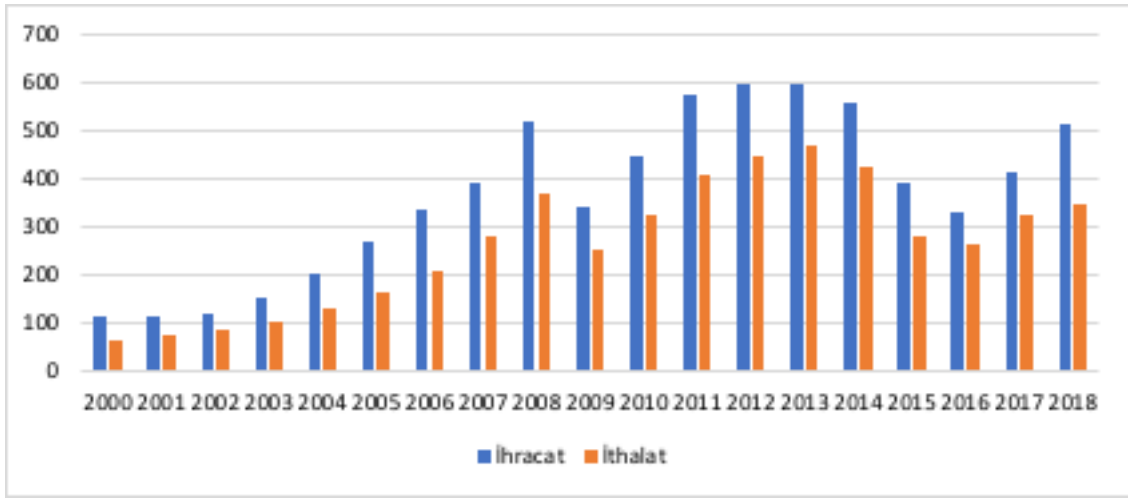
Grafik 6: Rusya'nın GSYH (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: OECD, 2020.

Grafik 6'da Rusya'nın 2000 ve 2018 yılları arasındaki GSYH değişimi milyar dolar cinsinden verilmiştir. Rus ekonomisi bu dönem içerisinde, bütün dalgalanmalara rağmen oldukça önemli bir büyüme gerçekleştirmiştir. 2000 yılında 259,71 milyar dolar olan Rus GSYH'si 2018 yılı itibarıyla 1658 milyar dolar civarındadır. Brezilya ve

Güney Afrika gibi Rus ekonomisi de küresel finansal krize rağmen 2010-2013 yılları arasında ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir. Fakat Rusya'nın Ukrayna ile yaşadığı politik krizin ardından 2013 yılında 2297 milyar dolar olan GSYH miktarı 2015 yılında 1364 milyar dolara kadar gerilemiştir. Bu dönem AB ülkeleri tarafından ambargo uygulanmış, petrol fiyatları düşüşe geçmiştir. (Semercioğlu, 2016:198). Buna bağlı olarak 2014 ve 2015 yıllarında GSYH'de keskin bir düşüş yaşanmıştır.

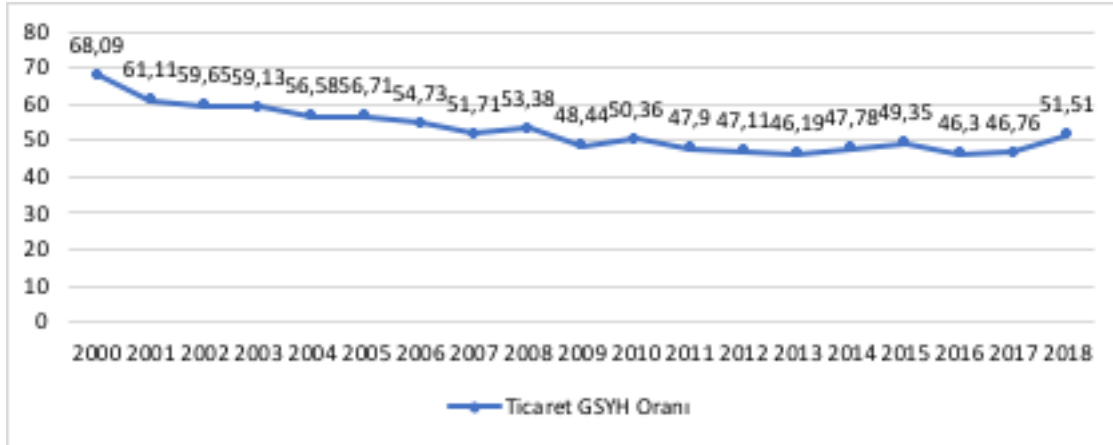
Günümüzde dünyanın en büyük 11. ekonomisine sahip olan Rusya'nın ekonomik büyümesindeki ana itici faktör enerji ve hammadde ihracatıdır. Doğal gaz ihracatında günümüzde birinci sıradadır. Bu sebeple ekonomik alanda yapılan reformlar enerji ve hammadde ihracatını destekleyecek nitelikte olmuştur (Bashimov ve Aydın, 2020:68). Rusya'nın 10 milyar dolar üzerinde ihracat hacmi olan 12 pazarı bulunmaktadır ve ham petrol ve petrol yağlarıyla öne çıkan Rusya'da bu ürünler ihracatın sadece çeyreğini oluşturmaktadır (İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İHKİB), 2019:3).

Grafik 7: Rusya İthalat-İhracat (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: WITS, 2020.

Grafik 7'de Rusya'nın 2000-2018 yılları arasındaki ithalat ve ihracat miktarlarının değişimi bulunmaktadır. Hem ithalat hem de ihracat oranları, 2009 ve 2015'te yaşanan düşümlere rağmen, 2018'de 2000 yılındaki dış ticaret miktarlarının neredeyse 5 katına çıkmıştır. İthalat ve ihracat miktarlarının yıllara göre gelişimi, GSYH'nin yıllara göre gelişimi ile doğru orantılı hareket etmiştir. Enerjinin dış pazarlara gönderilmesi bu oranın sağlanmasındaki ana etkindir. 203,42 milyar dolarlık mal ihracatının 100,5 milyar dolarının petrol ve doğalgaz ihracatından elde edilmesi bu durumu kanıtlamaktadır (WITS, 2019). Öte yandan, yapılan ikili anlaşmalar da Rusya'nın ithalat ve ihracat miktarlarını artırmaktadır. Örneğin, Rusya ve Çin arasındaki toplam ticaret hacmi 2000 yılında 38 milyar dolar iken, 2018 yılında 108 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı verilerine göre Rusya toplam ihracatının yüzde 12'sini Çin'e gerçekleştirmiştir (Bashimov ve Aydın, 2020:65).

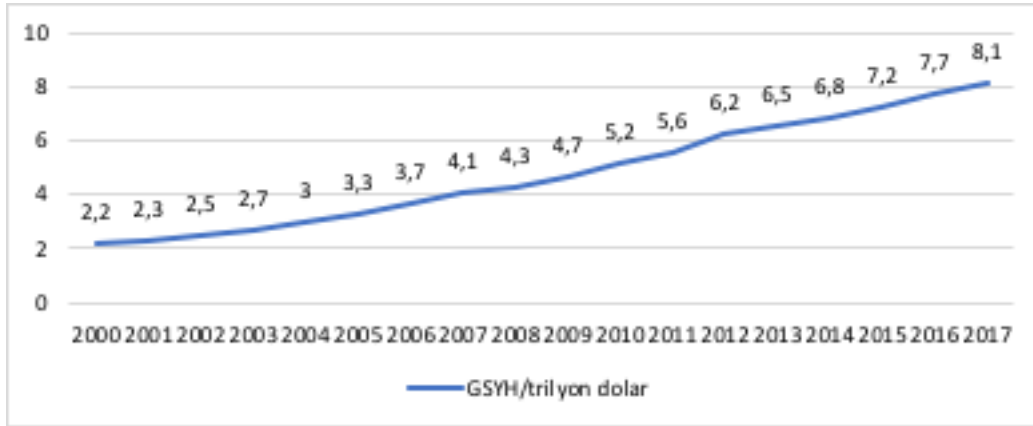
Grafik 8: Rusya Dış Tica

Grafik 8’de Rusya’nın 2000-2018 yılları arasındaki toplam dış ticaret hacminin GSYH içerisindeki oranlarına yer verilmiştir. Dış ticaretin Rusya’nın ekonomik büyümesindeki önemini anlamak için bu grafik oldukça önemlidir. Grafikten anlaşıldığı üzere, Rusya, 2000 yılından 2018 yılına kadar neredeyse 1/2’lik bir oran yakalamıştır. Özellikle 2000’li yılların başında yüzde 68,09’luk bir oranla, dış ticaret Rus ekonomisinin itici konumuna gelmiştir.

3.3. Hindistan

Dünyanın en büyük yedinci yüzölçümüne sahip olan ve 2018 yılında nüfusu 1,34 milyara ulaşan (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018) Hindistan hem büyük hem de karmaşık bir ekonomiye sahiptir. Aslında fakir bir ülke olarak anılmasına rağmen, özellikle son yıllarda nispeten hızlı bir ekonomik büyüme yaşamıştır. Ekonomisi hem geleneksel hem de modern unsurları içeren çok çeşitli bir üretim ve dağıtım sisteminden oluşmaktadır (Ghosh, 2009:35). Piper’a göre Hindistan’ın son yıllardaki bu büyümesi, dış politikasının ticarete yönelik olmasından kaynaklanmaktadır (Piper, 2015:22). Çünkü ülke, ticaret politikasını ekonomik büyüme, sanayileşme ve kendi kendine yeterlilik konusundaki genel ekonomi politikası hedeflerine ulaşmada bir araç olarak görmektedir (Mathur, 2013:74).

Hindistan, geçmişte dış ticareti pek önemsemeyerek, bürokratik engeller ve istikrarsızlık gibi sorunlarla yüzleşmiş; daha sonra güçlü bir pazar ekonomisine sahip olmak için reform yapmanın ve dışa açık bir ekonominin önemini fark etmiştir (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017:24). Bunun sonucunda 1991’den itibaren serbest ekonomiye yönelik politikalar benimsenmiş ve reformlar hazırlanmıştır. Ticaret serbestleştirilmiş, miktar kısıtlamalarından gümrük vergilerine geçiş ve gümrük tarifesi korumasında düşüş gerçekleştirilmiş ve ihracat sübvansiyonlarından vazgeçilmiştir. Böylece, uygulanan ekonomi politikalarıyla Hindistan’ın dünya ekonomisine entegrasyonu hız kazanmıştır (Ghosh, 2009:41-42). İhracatın hızlı büyümesi, 1991 ekonomik reformlarının ardından Hindistan’daki büyüme oranının artırılmasında önemli bir rol oynamıştır (Agrawal, 2015:835). Açık ve dışa dönük ekonomi politikaları sayesinde dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri haline gelmiştir.

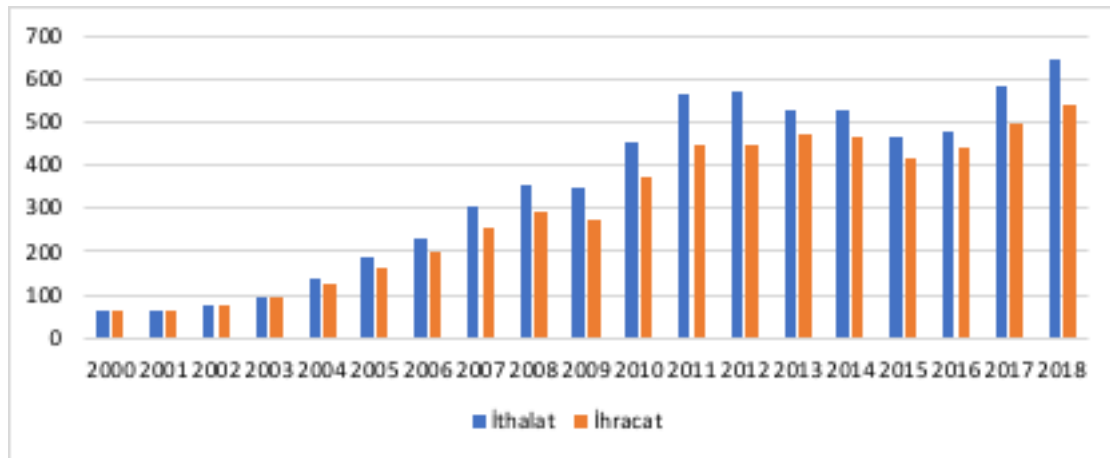

Grafik 9: Hindistan'ın GSYH (2000-2017) (trilyon dolar)

Kaynak: OECD, 2020.

Grafik 9'da Hindistan'ın 2000-2017 yılları arasındaki GSYH değişimi trilyon dolar cinsinden verilmiştir. Buna göre sürekli bir ekonomik büyüme gösteren Hindistan'ın GSYH 2017 yılında 8,1 trilyon olarak ölçülmüştür. Bu 2017 yılı için yüzde 6,7'lik bir büyümeye denk gelmektedir. Ülke krize rağmen büyümesini devam ettirse de oranlar 2013 yılına kadar beklentinin altında kalmıştır. 2013'ten itibaren yeniden toparlayan Hindistan ekonomisi 2015 ve 2016 yıllarında yüzde 6,7'lik bir büyümeye kaydetmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

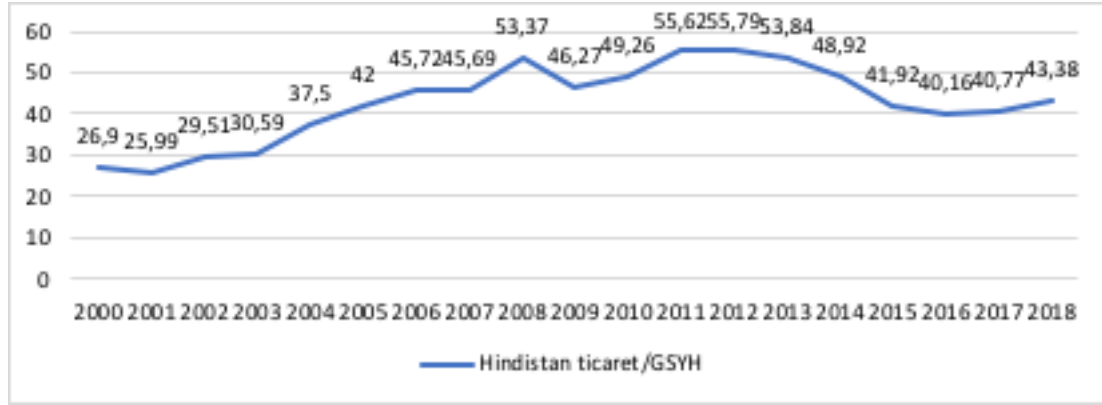
Hindistan'da hizmet sektörü GSYH'nin yaklaşık yüzde 50'sini oluşturmaktadır (World Trade Organization (WTO), 2019:15). Bu durum Hindistan'ın dış ticaretinde üretimin ve mal ihracatının yanı sıra hizmet ihracatının da artmasını sağlamaktadır.

Grafik 10: Hindistan ithalat-ihracat (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: WITS, 2020.

Grafik 10'da 2000-2018 yılları arasındaki dönemde Hindistan'ın mal ve hizmete yönelik dış ticaretindeki değişimler milyar dolar cinsinden verilmiştir. Buna göre, küresel krizin yarattığı ekonomik daralma sonucunda ülkenin dış ticareti etkilenmiş ve 2015 yılına kadar devam etmiştir. Daha sonra hem ithalatı hem de ihracatı artış göstermeye devam etmiştir. Hindistan'ın son 20 yıldır ithalatı ihracatından fazla olması, dış ticaret açığını beraberinde getirmektedir. 2018 yılına ait verilere göre, ülkenin ihracatı oransal olarak yüzde 9,2 artış göstermiştir. İthalatındaki artış ise yüzde 14,3'tür. Bu durumda Hindistan'ın dış ticaret açığı yüzde 24,5 olarak hesaplanmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Grafik 11: Hindistan Dış Ticaret/GSYH Oranı (2000-2018) (%)

Kaynak: WITS, 2020.

Grafik 11’de Hindistan’ın 2000-2018 yılları arasındaki ithalat ve ihracat toplamının ülkenin GSYH oranı verilmiştir. Buna göre, en düşük oran 2001 yılında yüzde 25,99 olarak tespit edilmiştir. En yüksek oran ise 2012 yılında yüzde 55,79 olarak ölçülmüştür. Ülkenin büyüme oranlarının 2013 yılına kadar beklentinin altında kalması, dış ticaret/GSYH oranlarına da yansımış, küresel krizden 2013’e kadar oranlar yükselmiştir. 2018 yılına ait verilere göreyse Hindistan’ın ithalat ve ihracatının toplamının GSYH oranı yüzde 43,38 olarak belirlenmiştir.

Hindistan’ın başlıca ihracat ürünleri işlenmiş petrol ürünler, mücevherat, ilaçlar, pirinç, otomotiv ve parçaları, kabuklu hayvanlar, sığır eti ve işlenmemiş alüminyum şeklinde sıralanmaktadır. İthalat ürünleri ise ham petrol, işlenmemiş altın, telefon cihazları, taş kömürü, petrol gazları, palm yağı, otomatik bilgi işlem makinaları, optik okuyucular, otomotiv yan sanayi ürünleri şeklinde sıralanmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Akdemir ve Sey (2020:59), Hindistan’ın ekonomik büyümesinde etkili olan dış ticaretin yanı sıra doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının da ihracatın artmasında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Hatta ülkenin ihracatındaki değişimlerin yüzde 45’inin bu yatırımlarda ortaya konan şoklarla ilgili olduğunu açıklamışlardır. Hindistan’ın ithal ettiği ürünleri üretime katması sebebiyle ithalatta gerçekleşen değişimde, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının etkisini ihracata göre daha yüksek tespit etmişlerdir.

Serbest ekonomi politikalarının uygulanmasıyla yabancı sermaye yatırımlarına karşı daha esnek bir tutum sergilenen ülkede, bu yatırımların sağladığı ihracat ile ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınma elde edilmiştir. Sadece ileri teknoloji kullanan ve ihracata yönelik üretim yapan firmaların Hindistan’da yatırım yapmalarına izin verilmiştir (Akdemir ve Sey, 2020:47). Bu doğrultuda Hindistan, özellikle son yıllarda, inovasyona dayalı bir ekonomik yapıya doğru evrilmiştir. İnovasyonu gerektiren teknoloji ve ekonomik büyüme ilişkisi “yaratıcı yıkım”ı beraberinde getirmektedir. Hindistan yaratıcı yıkımda yazılım sektörüyle ön plana çıkmasına rağmen, yeterli bir seviyeye gelememiştir. Özellikle yasal sorunlar ve teşviklerin yetersizliği, ülkenin geleneksel teknolojiye dayalı ve katma değeri düşük ürünlerde uzmanlaşmasına yol açmıştır (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017:20-31). Bu bağlamda, Hindistan’ın yüksek katma değerli ürünlerde uzmanlaşması, ihracatını ve ekonomik büyüme hızını artırabilecektir. Böylece Çin ile benzer reformlar gerçekleştirmesine rağmen ekonomik performans açısından daha geride kalan Hindistan, daha yüksek performanslı bir ekonomik büyüme gerçekleştirebilecektir.

3.4. Çin

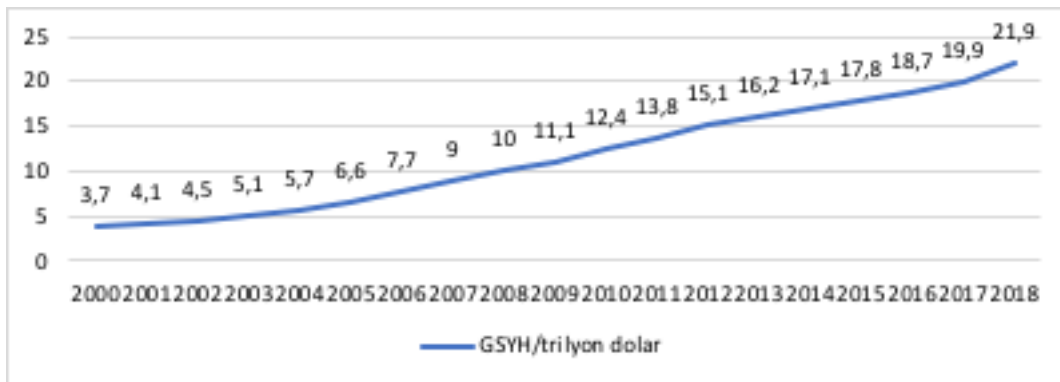
Dünyanın en büyük yüz ölçümüne sahip üçüncü ülkesi olan Çin’in nüfusu 2019 yılında 1,4 milyarı aşmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020). Bu açıdan düşünüldüğünde üretim faktörleri ve ekonomik potansiyeli oldukça yüksek bir ülkedir. Günümüzde hem ekonomik büyümesiyle hem de ticaret hacmiyle öne çıkan Çin, yeni hegemon güç tartışmalarının başat aktörü konumundadır. Çin’de piyasa odaklı ekonomiye geçiş ve neredeyse tamamen kapalı olan ekonomiyi dünya piyasasına açmaya yönelik reform 1978’de gerçekleştirilmiştir. Sektörel bazda adım adım uygulanan reformların ardından, 2001’de Çin’in DTÖ’ye üye olması yeni bir serbestleşme süreci

başlatmıştır (Urban, 2009:51-55). Bu serbestleşmeyle beraber, dünya ekonomisine entegrasyonu ile birlikte dünya ticaretindeki ağırlığını da artırmıştır. Özellikle ihracatındaki yüksek artış sayesinde dış ticaret hacmi yüksek rakamlara ulaşmıştır (Şahbudak ve Şahin, 2016:248). Bu bağlamdaki genel ticaret politikası, ekonomisinin dış dünyaya açılmasını hızlandırmayı, dış teknoloji ve know-how'ı tanıtmayı, dış ticareti geliştirmeyi ve ticaret ortakları için "karşılıklı yarar sağlayan" ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Mathur, 2013:110).

Çin ekonomisi, piyasaların ekonominin işleyişi için çok önemli bir rol oynadığı, ancak kamu mülkiyeti, doğrudan hükümet müdahalesi ve devlet önderliğindeki sanayi politikalarının bulunduğu, sosyalist bir piyasa ekonomisine sahip hibrit (melez) bir ekonomidir. Hükümetin müdahalesi neo-liberal yaklaşımların zıt bir uygulama gerçekleştirirse de Çin hükümeti, ihracatçı firmalara imtiyaz tanımak, dış yatırıma rehberlik etmek, serbestleşmenin hızını tasarlamak, devlet/özel sektör gelişimini dengelemek gibi politikalar belirleyerek ekonomik gelişiminde hayati bir rol oynamıştır (Wang, 2007:2010). İhracata dayalı bir kalkınma stratejisinin benimsenmesi (Urban, 2009:51), ülke için dış ticareti daha önemli bir konuma taşımaktadır. Bu stratejilerin etkisiyle Çin'in ihracatında düşük katma değerli ürünlerin görece payı azalmakta ve orta derecede katma değerli ürünlerin payı giderek artmaktadır. Bununla beraber, Çin'in rekabet gücü tarım ürünleriyle karşılaştırıldığında, imalat ürünlerinde daha yüksek olduğu bilinmektedir (Şahbudak ve Şahin, 2016:248-251).

Çin'de, ticareti düzenleme amacıyla 1995'te "Dış Ticaret Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Dış ticaret "Dış Ticaret ve Ekonomik İş Birliği Bakanlığı" tarafından yürütülmekte ve ulusal ve bölgesel düzeyde örgütlenmiş "Dış Ticaret Şirketleri (FTC)" ile gerçekleştirilmektedir. DTÖ kuralları çerçevesinde ihracata ilişkin serbestleşme sağlanmış olsa da bazı ürünler üzerindeki lisans uygulaması devam etmektedir. İthalatta planlı politikalar ise yerli üretimi korumak ve döviz rezervini kontrol etmek amacı ile önemini sürdürmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020).

Dinç (2019)'in Toda-Yamamoto nedensellik testinden elde ettiği sonuçlara göre, Çin'in ihracatından ekonomik büyümesine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda Çin için ihracat-ekonomik büyüme ilişkisi, ihracata dayalı ekonomik büyüme hipotezini destekler niteliktedir. Dünya Bankası'nın verileri de bu durumu desteklemektedir. Çin ekonomisinin büyüme hızı, dışa açık bir ekonomi benimsediği tarihten 2010'a kadar ortalama yüzde 10 büyüme gerçekleştirirse de 2015'ten sonra hızı azalmaya başlamıştır. Bunun başlıca nedeni, Çin'in ihracat hızındaki yavaşlamadır. Çünkü küresel kriz ve devamındaki küresel ekonomik daralma, Çin'de ithalatın azalması sorunuyla beraber ihracatın azalmasına da yol açmıştır (Dinç, 2019:461-462). Şişman (2020) ise ticaret savaşları ve yol açtığı belirsizlikler sebebiyle 2019 yılında ekonomik büyümedeki bu yavaşlamanın daha belirgin olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, IMF'nin tahminlerine göre, 2020 sonrasında da büyüme hızının azalmaya devam edeceğini belirtmektedir (Şişman, 2020:108-109).

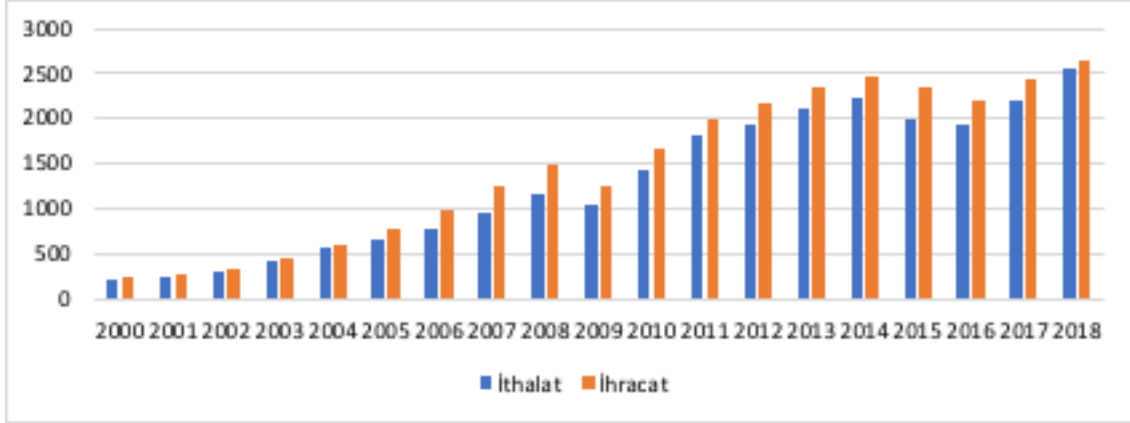

Grafik 12: Çin'in GSYH (2000-2019) (trilyon dolar)

Kaynak: OECD, 2020.

Grafik 12'de Çin'in GSYH'nin 2000-2018 yılları arasındaki değişimi verilmiştir. Büyüme hızının 2008 Küresel Krizi sonrasındaki süreçte azalsa da büyümenin devam ettiği görülmektedir. OECD verilerine göre 2018 yılında 21,9 trilyon dolar olarak hesaplanan ve sürekli yükselen GSYH sayesinde Çin, dünyanın en büyük ekonomisine sahip ikinci ülkesi konumundadır.

Çin'in ekonomik büyüme ve ihracat hızı kriz sonrasındaki süreçte azalsa dahi diğer BRICS ülkelerinden pozitif yönde ayrılmıştır. Nitekim diğer BRICS ülkelerine göre ekonomik büyüme hızı çok düşmemiş ve krizden daha az etkilenmiştir. Bunun bir sebebi, Çin'in ileri teknolojik ürün ihracatının yapılmasıdır. Çin bu konuda da diğer BRICS ülkelerinden pozitif yönde ayrılmıştır. Diğer ülkelerin ileri teknoloji ihracatının toplam sanayi ürünleri ihracatına oranı ortalama yüzde 15'i dahi bulamazken, bu oran Çin'de yüzde 25'e kadar ulaşmıştır (Yıldız, 2017: 29). Teknolojinin bu ileri seviyesi ve ekonomik büyüme ilişkisi yine yaratıcı yıkımı beraberinde getirmektedir. Çin, bu bahsi geçen yaratıcı yıkımla ön plana çıkmaktadır (Özekicioğlu ve Kılıç, 2017:20-21). İleri teknolojiyi kullanarak detaylı, çeşitli ve verimli bir üretim gerçekleştirirken, rekabet gücünü de artırarak dış ticaretine fayda sağlamaktadır.

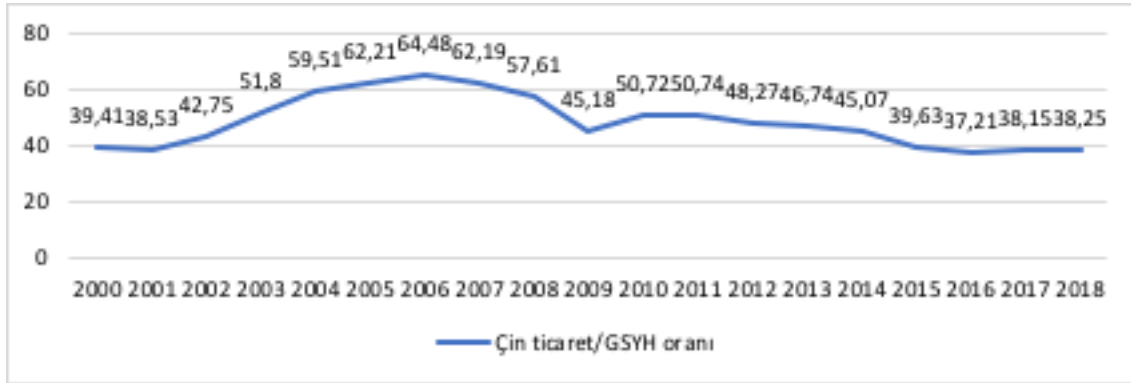

Grafik 13: Çin İthalat-İhracat (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: WITS, 2020.

Grafik 13'te, Çin'in mal ve hizmete yönelik dış ticareti milyar dolar cinsinden verilmiştir. Ülkenin ithalatı ve ihracatı genel olarak sürekli artış göstermiştir. Bunun bir istisnası küresel kriz sırasında gerçekleşmiş, tüm dünyada olduğu gibi güçlü Çin ticareti de bundan etkilenmiştir. Devamındaki küresel ekonomik daralma sebebiyle, 2015 yılında bir kırılma daha gerçekleşmiştir. Bu durum ülkenin ekonomik büyümesiyle paralel bir seyir izlemiştir.

2015 yılında, dış ticaret hacmi yüzde 5,6 artış göstererek 4 trilyon dolar seviyesini aşmış ve dış ticaret hacmi açısından dünyanın en büyük ülkesi olmuştur. Aynı yıl, hizmet sektörünün ekonomideki payı yüzde 46,1'e ulaşmış ve "dünyanın fabrikası" olarak adlandırılan Çin'de ilk kez sanayi sektörü hizmet sektörünün gerisinde bırakmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020). Çin'in ekonomisi önemli ölçüde hizmet sektörüne yönelmektedir. Hatta 2019 verilerine göre, GSYH'nin yüzde 52'sinden fazlasını hizmet sektörü oluşturmaktadır (WTO, 2019:15). Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol" (*one belt one road*) girişimi bu süreci daha da hızlandırmış; Çinli hizmet firmaları küreselleşmeye teşvik edilmiştir. Bu durum ülkenin dış ticaretinde üretimin ve mal ihracatının yanı sıra hizmet ihracatının da artmasını sağlamaktadır. Nitekim 2017 yılında, Çin hizmet ticaretinde dünya liderliğini elde etmiştir (WTO, 2019:32-33).

Grafik 14: Çin Dış Ticaret/GSYH Oranı (2000-2018) (%)

Kaynak: WITS, 2020.

Grafik 14'te, 2000-2018 yılları arasında Çin'in dış ticaretinin GSYH'ye oranı verilmiştir. Buna göre 2018 yılında Çin'in mal ve hizmet ihracatının ve ithalatının toplam değeri, ülkenin GSYH'nin yüzde 38,25'ine eşit olarak hesaplanmıştır. Ülkenin DTÖ'ye üye olmadan önce 2000'deki oranının yüzde 39,41 olması son 20 yıllık dönemde başa dönme izlenimi yaratmaktadır. Küresel kriz sonrasındaki süreçte dahi dış ticaretin GSYH oranı yüzde 45,18'e gerilemişken, 2018'de bu denli bir düşüş dikkat çekmektedir.

Çin, dış ticaret ilişkilerini ve ülkedeki tüketicilerin refahını olumsuz etkileyen, kendine has bir korumacılıkla şekillenen kalıcı bir ticaret fazlası vermektedir. Fakat ekonomik büyüme potansiyelini sürdürmek için Çin'in ticaret ve yatırım engellerini kaldırması gerekmektedir. Bununla beraber hem iç hem de dış yeniden dengelemeyi kolaylaştırmak için ithalatın artışını da teşvik etmelidir (Asia Society Policy Institute, 2019).

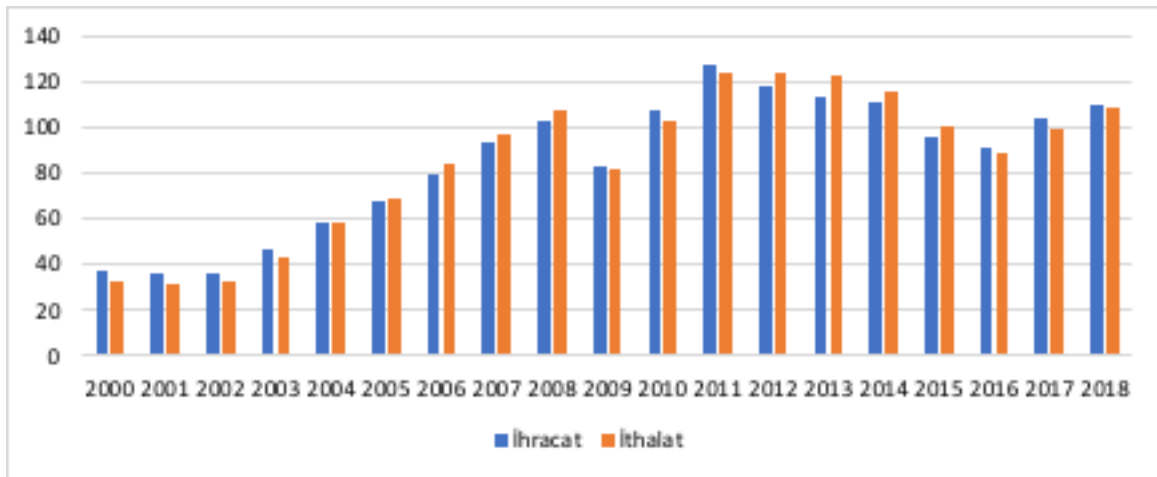
3.5. Güney Afrika

Yaklaşık olarak 58,5 milyonluk nüfusa sahip Güney Afrika, açık ve serbest piyasa ekonomisine sahip gelişmekte olan bir ülkedir. Ülkenin dış ticaret hacmi, GSMH'nin yarısından fazlasına karşılık gelmektedir. Güney Afrika'nın ekonomisinin dünya ekonomisi ile bütünleşme süreci ülkenin siyasi yapısının demokratik temele oturtulduğu 1994 yılına dayanmaktadır. Para disiplini, sabit döviz kuru oranı, düşük gümrük tarifelerinin oluşturulması gibi ekonomi politikalarını çok kısa bir süre içerisinde devreye sokmuştur. Özellikle bu dönemden itibaren benimsenen liberal ekonomik politikalar ve serbest piyasa ekonomisine geçişle ciddi bir dönüşüm yaşayan Güney Afrika'nın son 20 yılda dış ticaretinde ihracat ve ithalat oranları denge seviyesine oldukça yakındır (DEIK, 2017:4).

Güney Afrika, BRICS ülkeleri arasında en küçük ekonomiye sahip olmasına rağmen, önemli bir kalkınma fırsatı elde etmiştir. BRICS ülkeleriyle oluşturulan ticaret ağı, Güney Afrika'nın ekonomik kalkınması üzerinde etkili olmuştur. Bu ekonomik kalkınması sayesinde Güney Afrika'nın BRICS üyeliği sonrasında Afrika kıtası için ekonomik büyüme devri olacağı belirtilmektedir (Hashiru ve Tüfekçi, 2018:14). Öyle ki oluşturulan bu ticaret ağı sayesinde, 2007-2008 yıllarında Çin, Güney Afrika'nın ithalat ve ihracat ortakları arasında beşinci sıradayken, 2009-2018 yılları arasında yüzde 10'luk bir ortalama ile ilk sırada yer alarak ülkenin en önemli ticaret ortağı olmuştur (WITS, 2019). Yine de BRICS ülkeleri ile karşılaştırıldığında Güney Afrika ekonomisi oldukça mütevazı bir durumdadır.

Güney Afrika'nın BRIC grubuna dahil edilmesinde iş birliğine açık politikaları oldukça etkili olmuştur. Deniz (2018) BRIC'in ilk ortaya çıktığında sadece ekonomik iş birliği üzerinden değerlendirildiğini ve siyasi bir iş birliği oluşumunun da kısa sürede tamamlanmak istendiğini; Güney Afrika'nın da bu doğrultuda BRIC'e katıldığını ifade etmiştir. Böylece iş birliği çabalarının daha fazla somutlaştığını belirtmiştir (Deniz, 2018:69). BRIC ülkeleri açısından ise Güney Afrika'nın gruba dahil edilmesiyle, diğer Afrika devletleriyle iş birliği imkanını artacağı düşünülmüştür (Hashiru ve Tüfekçi, 2018:14).

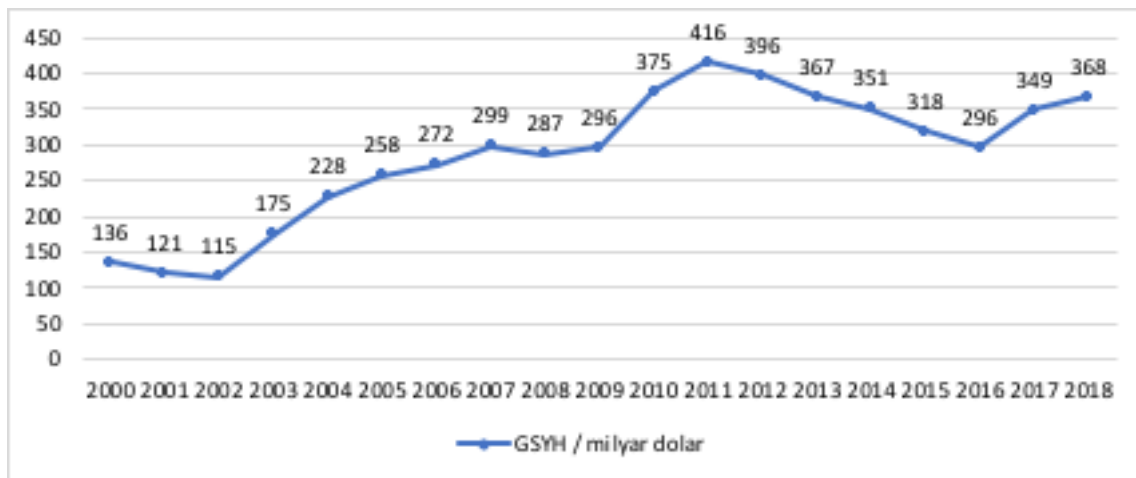
Güney Afrika'nın ekonomisi son 20 yılda, ithalatta özellikle ara mal ve sermaye malları üzerine kurulmuş ve uluslararası pazarlarda bu mallarına olan talep artışı gözlemlenmiştir (DEIK, 2017:4). Özellikle maden ürünleri ihracatı, ülke ekonomisinin kalkınması için oldukça önemlidir; 2016 yılındaki maden ürünleri ihracatının toplam ihracata oranı 1/3 olarak hesaplanmıştır (DEIK, 2017:8). Ülkenin ihraç ettiği ürünlerin büyük bir çoğunluğu ise imalat sanayi ürünleridir. Bitümlü kömür, parasal olmayan yarı mamul formlarda altın, manganez cevherleri ve konsantreleri, GVW değeri aşmayan Dizel motorlu kamyonlar dış ticarete en büyük paya sahip ihraç ürünleridir (WITS, 2019). Güney Afrika döviz kurunu zayıf tutarak ithalatı desteklerken ihracatı da artırmaktadır. Bu durum yabancı sermayenin ülkeye çekilmesini sağlamıştır. Özellikle 1990'lardan 2010'lu yılların başına kadarki dönem karşılaştırıldığında, yatırım tutarı yıllık ortalama 46 milyon dolardan 3,6 milyar dolar seviyelerine çıkmıştır (Habanabakize, 2020:236).

Grafik 15: Güney Afrika İthalat/İhracat (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: WITS, 2020.

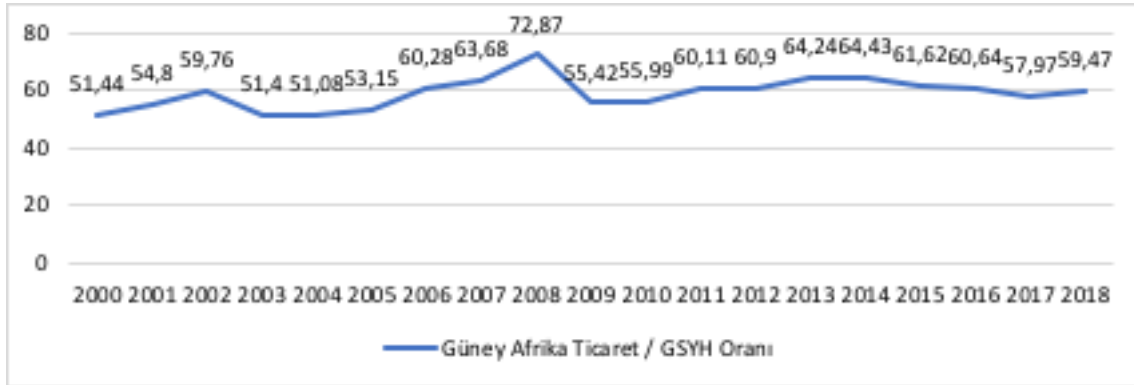
Grafik 15'te 2000-2018 yılları arasında Güney Afrika'nın yaptığı ithalat ve ihracat miktarlarının dolar cinsinden hesaplamalarına yer verilmiştir. Güney Afrika ekonomisinin ithalat ve ihracat miktarları, 2000 yılından bu yana oldukça yakındır ve hemen hemen denge durumundadır. İthalat ve ihracat, 2011'de zirveye çıkarak, Güney Afrika ekonomisinin yaklaşık son 20 yılındaki en önemli atılımı olmuştur. Öte yandan, Güney Afrika -Nijerya ve Mısır ile Afrika kıtasının en büyük üç ekonomisinden biri olarak- 2015-2017 döneminde Afrika kıtasındaki tüm ülkeler arasında dünyanın geri kalanına en fazla ihracat yapan ülke olmuştur (Birleşmiş Milletler, 2019:11).

Grafik 16: Güney Afrika GSYH (2000-2018) (milyar dolar)

Kaynak: OECD, 2020.

Grafik 16’da 2000-2018 yılları arasındaki Güney Afrika’nın GSYH miktarı verilmiştir. 2000 yılında 136,361 milyar dolar olan Güney Afrika GYSH tutarı, 2018 yılında 368,289 milyar dolar ile iki katından daha fazla bir yükseliş yaşamış ve dünya ekonomileri arasında 33. sırada yer almıştır (Dünya Bankası, 2019). Güney Afrika ekonomisinin son 20 yılı ve ekonomik büyüme durumu GSYH oranı üzerinden yıllara bağlı olarak incelendiğinde en önemli nokta 2011 yılında yaşadığı zirvedir. İthalat ve ihracat miktarlarının da artış gösterdiği 2011 yılında, ülke 416,419 milyar dolarlık bir GSYH elde etmiştir. BRIC’e katıldığı 2010 yılından sonra da GSYH yükselişi, ithalat ve ihracat oranlarındaki yükselişle doğru orantılı bir seyir izlemiştir.

Grafik 17: Güney Afrika Dış Ticaret/GSYH Oranı (2000-2018) (%)

Kaynak: WITS, 2020.

Grafik 17’de 2000-2018 yılları arasında Güney Afrika ekonomisinin ithalat-ihracat oranlarına bağlı olarak oluşan ticaretinin GSYH miktarına göre oranı yer almaktadır. Bu dönem genel olarak incelendiğinde, 1994 sonrası liberal politikalar izleyen Güney Afrika ekonomisinin kalkınmasında dış ticaretin önemi dikkat çekicidir. Güney Afrika’da dış ticaretin GSYH oranı, 2000 yılından itibaren hiçbir zaman yüzde 50’nin altına düşmemiştir. Özellikle 2008’deki yüzde 72, 87’lik zirve ve 2010’da BRICS’e katıldıktan sonra yüzde 55’lik ortalama, ithalat ve ihracatın Güney Afrika için ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır.

4. Sonuç

Küresel ekonominin içinde bulunduğu mevcut konjonktürde, BRICS ülkeleri büyüme hızlarıyla ön plana çıkmaktadırlar. Son 20 yıllık süreçte hızla gelişen ekonomilerine bağlı olarak yükselen güç olarak tanımlanan bu ülkeler, dış ticareti artırıcı liberal politikaların küresel ekonomide sağlamlaştırılması gerektiğini düzenli olarak dile getirmektedirler. Ekonomik büyüme ve dış ticaret arasındaki karşılıklı ilişkiye dair mevcut literatürün incelendiği bu çalışmada, BRICS ülkelerinin dış ticaret anlayışlarının ekonomik büyümeye katkısının ne olduğu sorusuna cevap aranmıştır. BRICS ülkelerinin genel olarak 1990’lı yıllardan itibaren liberal ekonomik politikaları uygulamaya başladığı ve uyguladıkları reformların küresel ekonomide yer edinmek üzere oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Geçiş döneminin yanıltıcı etkilerinden kurtulmak için çalışmada incelenecek tarih aralığı 2000-2018 yılları olarak belirlenmiştir.

İlk olarak Brezilya ekonomisi incelendiğinde, 1990’lı yıllardan itibaren serbest piyasanın oluşturulması, özelleştirme, mali açıklığın sağlanması gibi liberal reformlarla birlikte ticaret hacminin arttığı, buna bağlı olarak ekonomik büyümede de artış olduğu gözlemlenmiştir. 2000 yılında yaklaşık 55 milyar dolar olan ihracat miktarı 2018’de yaklaşık olarak 240 milyar dolar civarına yükselmiştir. Ayrıca bu yıllar içerisinde Brezilya’nın ekonomik büyümesinin de yaklaşık olarak 3 kat artışı gözlemlenmiştir. Rusya için de benzer bir gelişme gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği sonrasında liberal ekonomik reformları uygulamaya başladığı 1990’lı yıllar sonrasında Rusya, 2000’de 260 milyar dolar olan GSYH’ni 2018 yılı itibarıyla 1 trilyon 658 milyar dolara çıkarmıştır. Bu gelişmede enerji kaynaklarının dış pazarlara ihracatı oldukça önemlidir. Hindistan’a bakıldığında, 1991 yılından itibaren liberal ekonomik reformların uygulandığı ülkede, ihracat 2000 yılında 2,2 trilyon dolar iken 2017’de bu tutar 8,1 trilyon dolara ulaşmıştır. Hindistan’ın ithalat-ihracat miktarında da aynı yükseliş söz konusudur. Çin’de de benzer

bir liberal politikalara geçiş süreci yaşanmıştır. 1978'den itibaren daha açık bir ekonomi benimseyen Çin, 1991'de DTÖ'ye üye olması, 1995'te yürürlüğe giren Dış Ticaret Kanunu ile ticaret alanında düzenlemeler sağlamış ve kısmi açıdan serbestleşme sağlamıştır. 2000 yılında 3,7 trilyon dolar olan Çin GSYH'yi, 2018 yılı itibarıyla 21,9 trilyon dolara çıkmıştır. Öte yandan 2000 yılında yaklaşık 250 milyar dolar olan ihracatta da 2018 yılında 2 trilyon 655 milyar dolar gibi bir miktara ulaşılmıştır. Son olarak BRICS'in en küçük ekonomisi olan Güney Afrika'da da benzer bir liberalleşme süreci gözlemlenmiştir. 1994 yılında yapılan demokratikleşme süreciyle birlikte liberal bir ekonomi politikası izlenmiş ve kısa bir sürede küresel ticaret piyasasına entegrasyon başlamıştır. Genel olarak incelendiğinde ithalat/ihracat oranlarında denge politikası izleyen ülkede GSYH miktarı 2000 yılında 136 milyar dolar iken bu tutar 2018 yılında 368 milyar dolara çıkmıştır.

Çalışmada BRICS ülkelerinin liberal ekonomik politikalar kapsamında yaptıkları ekonomik reformlarla birlikte dış ticaret hacimlerinin arttığı, bunun da ekonomik büyümeleri üzerinde olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. BRICS, ilk toplandığı yıldan bu yana, küresel ekonomiye dair görüşlerini serbest ticaret politikasının sağlamaştırılması üzerine oluşturmuştur. Açık piyasanın önemi, şeffaf, ayırım gözetmeyen, özgür ve kapsayıcı bir serbest ticaret piyasasının oluşturulması gerektiği defalarca dile getirilmiştir. BRICS açısından bakıldığında, ayırım gözetmeyen bir serbest ticaret piyasasının oluşturulması, ekonomik kalkınmanın altında yatan ana faktör konumundadır. Bu doğrultuda, küresel ekonomide açık piyasanın ve korumacılık karşıtı politikaların gerekliliğini savunan BRICS ülkelerinin küresel ticaretteki payları 2000-2018 yılları arasında yaklaşık olarak üç kat artmıştır. Dolayısıyla ekonomik büyümeleri dış ticaret sayesinde sağlanmış, dış ticaret oranlarını artırmaları ise ekonomik büyümelerine katkı sağlamıştır. BRICS ülkelerinin ve özellikle Çin'in bu yükselişini devam ettirmesi, küresel ekonomide söz sahibi olma imkanının, gelecekte Batı'dan yükselen güçlere doğru kaymasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Agrawal, P. (2015). "The role of exports in India's economic growth". *The Journal of International Trade & Economic Development*, 24(6), 835-859.
- Akdemir, S. ve Sey, N. (2020). "Hindistan Ekonomisinin Büyüme Dinamikleri: SVAR Analizi". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 41-62.
- Asia Society Policy Institute (2019). "The China Dashboard: Trade Policy Reform". (20.06.2020) <https://chinadashboard.asiasociety.org/winter-2019/page/trade>.
- Aşçı, M. E. (2019). "BRICS Ülkelerinin Küresel Güç Olma Potansiyelleri ve Türkiye". *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 39-60.
- Bashimov, G. ve Aydın, A. (2020). "Rusya ile Çin Arasındaki Dış Ticaretin Sektörel Analizi". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 64-75.
- Başaran, A. (2010). "SSCB Dış Ticaret Rejiminden Rusya Federasyonu Dış Ticaret Rejimine Geçiş: Dış Ticaret Rejiminin Yapılandırılması, 1992-1996". *Avrasya Etüdleri*, 37(1), 101-134.
- Birleşmiş Milletler (2019). "Fiscal Policy for Financing Sustainable Development in Africa". *Economic Report on Africa*.
- Brainard, L.ve Martinez-Diaz, L. (2009). *Brazil As an Economic Superpower*. Washington: Brookings Institution Press.
- BRICS (2020). Information Center Official Documents. <http://www.brics.utoronto.ca/>. (01.07.2020).
- Canuto, O., Cavalleri, M. ve Reis, G. (2013). "Brazilian Exports: Climbing Down a Competitiveness Cliff. The World Bank Policy Research Working Paper 6302". <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/777771468017074102/brazilian-exports-climbing-down-a-competitiveness-cliff>. (14.06.2020).
- Çütçü, İ. ve Yaşar, M. (2019). "Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret Politikaları Arasındaki İlişki: Yapısal Kırılmalı Testlerle Ekonometrik Bir Analiz". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 265-282.
- De Coning, C. (2015). "BRICS and Coexistence". C. *The BRICS and Coexistence: An Alternative Vision of World Order* (Ed: De Coning, T. Mandrup ve L. Odgaard), New York: Routledge.

- Deniz, E. (2019). "Güney Afrika'yı Uluslararası Hiyerarşide Konumlandırmak: Yeni Yükselen Orta Ölçekli Güç". *International Journal of Afro-Eurasian Research*, 4(7), 63-73.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (2017). "Ülke Bülteni: Güney Afrika". (19.06.2020).
- Dinç, D. (2019). "Çin'in Ekonomik Büyümesinde İvme Kaybı: İhracat-Kamu Harcamaları Etkisi, Toda-Yamamoto Nedensellik Testi". *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, (54), 461-486.
- Dünya Bankası (2019). "The World Bank in Brazil". <https://www.worldbank.org/en/country/brazil/overview>. (18.06.2020).
- Dünya Bankası (2020). "GDP Growth (Annual %)", BRICS and World. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2018&locations=BR-CN-IN-RU-ZA-1W&name_desc=false&start=2000&view=chart. (01.07.2020).
- Dünya Bankası (2020). "Export of Goods and Services (Current US\$)", BRICS. https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2018&locations=BR-CN-IN-RU-ZA&name_desc=false&start=2000. (01.07.2020).
- Erbay, E. R. ve Aktuna, A. (2019). "Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret İlişkisinde İhracatın Önemi: Türkiye ve AB Ülkeleri Örneği". *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 90-95.
- Ersungur, Ş, Çelebi Boz, F. ve Çınar, Ö. (2017). "Türkiye ile BRICS Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret İlişkileri: Girdi-Çıktı Yöntemi ile Bir Analiz". *Business and Economics Research Journal*, 8(3), 395-412.
- Ghosh, J. (2009). "India". J. Ghosh, P. Havlik, M. Ribeiro ve W. Urban (Düz.). *Models of BRIC's Economic Development and Challenges for EU Competitiveness* içinde (ss.35-48). The Vienna Institute for International Economic Studies, Research Report No 359.
- Habanabakize, T. (2020). "The Effects of Economic Growth and Exchange Rate on Imports and Exports: The South African Post-2008 Financial Crisis Case". *International Journal of Economics and Financial Studies*. 12(1), 223-238.
- Hashiru, M. ve Tüfekçi, Ö. (2018). "Putting the N or Replacing the S in the BRICS? Nigeria's Rise as an Emerging Power". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları*, 16(3), 11-23.
- İHKİB (2019). "Rusya Ülke Raporu". <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2020/03/16/rusya-2020-i-donem-ulke-raporu-202003161545570093-3967D.pdf>. (30.06.2020).
- İTKİB (2015). "Rusya Federasyonu: Temel Ekonomik Göstergeler Genel ve Sektörel Bilgiler. İTKİB Hazır giyim Raporu". <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2015/08/25/rusya-hgiyim-raporu-agustos-2015-201508251110290913-5B86E.pdf>. (30.06.2020).
- Kızıldere, C. (2020). "Dış Ticaret-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneğinde Bir Nedensellik Analizi". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 45, 318-331.
- Korkmaz, S. ve Aydın, A. (2015). "Türkiye'de Dış Ticaret-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi". *ESOGÜ İİBF Dergisi*, 10(3), 47-76.
- Mathur, S. (2013). "Trade Policies and Institutions of BRICS". S. Mathur ve M. Dasgupta (Düz.). *BRICS: Trade Policies, Institutions and Areas for Deepening Cooperation* içinde (ss. 1-160). New Delhi: Center for WTO Studies.
- McKinley, T. (2018). "BRICS to Play a Leading Role in Driving Future Global Economic Growth". *Institute for New Economic Thinking*, 20.04.2018. <https://www.ineteconomics.org/perspectives/blog/brics-to-play-a-leading-role-in-driving-future-global-economic-growth>. (29.05.2020).
- Moreira, M. (2009). "Brazil's Trade Policy: Old and New Issues. Inter-American Development Bank Working Paper 139". https://www.usitc.gov/research_and_analysis/documents/Moreira-Brazils_Trade_Policy__Old_and_New_Issues.pdf. (14.06.2020).
- Nassif, A., Feijo, C. ve Araujo, E. (2013). "Structural Change and Economic Development: Is Brazil Catching Up or Falling Behind? Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı Discussion Paper 211". https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/osgdp20131_en.pdf. (17.06.2020).
- OECD (2020). "National Accounts, Data: Brazil". <https://data.oecd.org/brazil.htm>. (18.06.2020).
- OECD (2020). "GDP". <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm#indicator-chart>. (26.06.2020).

- Özekicioğlu, H. ve Kılıç, C. (2017). "Küresel Ekonomi Çağında Çin ve Hindistan". *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 19-34.
- Özel, H. A. (2018). "Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret İlişkisi: Türkiye Örneği". *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences*, 2(1), 73-82.
- Öztürk, E. ve Özel, H.A. (2018). "E-7 Ülkelerinde Dış Ticaretin Ekonomik Büyümeye Etkisi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(31), 358-369.
- Piper, L. (2015). "The BRICS phenomenon: from regional economic leaders to global political players". *BICAS Working Paper 3*.
- Purugganan, J., Jafri, A. ve Solon, P. (2014). "BRICS: A Global Trade Power in a Multi-Polar World". *TNI Working Papers, Shifting Powers: Critical Perspectives on Emerging Economies*.
- PWC (2017). "The Long View: How will the global economic order change by 2050?", Şubat 2017. <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf>. (29.05.2020).
- Rasoulnezhad, E. ve Jabalameli, F. (2018). "Do BRICS Countries Have Similar Trade Integration Patterns?" *Journal of Economic Integration*, 33(1), 1011-1045.
- Reddy, S. (2018). "The Growing BRICS Economies: An INET Series". *Institute for New Economic Thinking*, 12.04.2018. <https://www.ineteconomics.org/perspectives/blog/the-growing-brics-economies-an-inet-series>. (29.05.2020).
- Semerçioğlu, H. (2016). "Ukrayna Krizi Bağlamında AB-Rusya İlişkilerinin Ekonomi Politikası". *İAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 188-202.
- Seyidoğlu, H. (2003). *Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama* (Geliştirilmiş 15. Baskı). İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Şahbudak, E. ve Şahin, D. (2016). "Çin'in Dış Ticaret Performansı ve Sektörel Rekabet Gücünün Ölçümü". *Akademik Bakış Dergisi*, (54), 242-257.
- Şahin, K. (2016). "Rusya Federasyonu Enerji Sektörünün Yapısı, Sektörde Yaşanan Gelişmeler ve Rusya Federasyonu'nun G-8 Başkanlığı". *Dışişleri Bakanlığı Yayınları Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*. http://www.mfa.gov.tr/rusya-federasyonu-enerji-sektorunun-yapisi_-sektorde-yasanan-gelismeler-ve-rusya-federasyonu_nun-g-8-baskanligi-.tr.mfa. (01.07.2020).
- Şen, F. (2007). "Büyüme ve Dış Ticaret İlişkisi: Türkiye Örneği (Yüksek Lisans Tezi)". Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir.
- Şişman, D. (2020). "Çin'in Küreselleşme İçinde Rolü: Yeni Bir Hegemon mu?". *Journal of Life Economics*, 7(1), 103-122.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2020). "Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Profili". <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profilii>. (27.06.2020).
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2020). "Hindistan Ülke Profili". <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/hindistan/ulke-profilii/dis-ticaret>. (27.06.2020).
- Topallı, N. (2016). "Doğrudan Sermaye Yatırımları, Ticari Dış Açıklık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye ve BRICS Ülkeleri Örneği". *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 17(1), 83-95.
- Tunçsiper, B. ve Rençber, E. Z. (2017). "Dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği". *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 619-630.
- Uçan, O. ve Koçak, E. (2014). "Türkiye'de Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki". *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 51-60.
- Urban, W. (2009). "China", *Models of BRIC's Economic Development and Challenges for EU Competitiveness*. (J. Ghosh, P. Havlik, M. Ribeiro ve W. Urban), The Vienna Institute for International Economic Studies, Research Report No 359.
- Wang, J. (2007). "The Evolution of China's International Trade Policy: Development through Protection and Liberalization". *Economic Development through World Trade* (Ed: Y. S. Lee), Hollanda: Kluwer Law International.

- WITS (2020). "Brazil Trade Statistics". <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/BRA>. (18.06.2020).
- WITS (2020). "China Trade Indicators 2018". <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2018>. (27.06.2020).
- WITS (2020). "India Trade Indicators 2018". <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/IND/Year/2018>. (27.06.2020).
- WTO (2019). "World Trade Report 2019: The future of services trade". https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_wtr19_e.pdf. (12.06.2020).
- Yapar Saçık, S. (2009). "Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik Açıdan Bir İnceleme". *KMU İİBF Dergisi*, (16), 162-171.
- Yıldız, Ü. (2017). "BRICS Ülkeleri ve Türkiye'de Yüksek Teknoloji İhracatı ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Panel Veri Analizi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (53), 26-34.
- Yurdakul, F. ve Aydın, M. (2018). "Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama". *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (18), 23-36.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).